

La Géorgie
 Indépendante
 Revue mensuelle
 M A R S
 1935—№ 411

მ ა რ ტ ი
 1935 წ.
 № 411

დასვლუპიდაზალი საქართველო

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო ს პ ო ლ ი ტ ი კ უ რ ი პ ა რ ტ ი ე ბ ი ს ო რ გ ა ნ ო .

შ ი ნ ა ა რ ს ი :

- მეთაური—კავკასიის საბჭო.
- მ. უ.—ჩენი ეკონ. პერსპ. და კონფედერ. პაქტი.
- ე. ლ.—მე—ჩეხოსლოვ. კურნ. დელ. საბჭ. რუსეთში.
- ვ. კაკაბაძე—კომუნისტები საქართველოში.
- ს. შავიშვილი—ერის სამაგალითო ბელადი.
- ი. ხალაყია—წყნარ ოკეანეს პრობლემა.
- ნაური—წერილი ამერიკიდან.
- ვ. ყ.—ბიბლიოგრაფია.
- უკრაინელთა გაერთიანება.
- საქართველოს ამბები. და სხვ.

კ ა ვ კ ა ს ი ი ს ს ა ბ ზ ო .

მკითხველი უთუოთ დიდ ყურადღებას მიაქცევს ქვევით მოთავსებულ ცნობას კავკასიის საბჭოს პრეზიდიუმისა. დაარსებულია კავკასიის ერთა საერთო აღმასრულებელი ორგანო, საბჭოს სახელწოდებით, რასაც ამდენი ხანია განმეორებით მოვითხოვდით სწორეთ ამ ადგილზედ. სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში ჩაბმულ კავკასიის ერებს არ აკლდათ ცალ-ცალკე თავდადება, არც აღტყინება, მათ აკლდათ მხოლოდ ერთი ხელმძღვანელი ორგანო, და ეხლა ესეც აქვთ.

ვინ შექმნა ეს ორგანო? «კავკასიის იმ ნაციონალურ ორგანიზაციების კონფერენციამ, რომელთაც ხელი მოაწერეს პაქტს კავკასიის კონფედერაციისა 14 ივლის 1934 წელს»—გვეუბნება პრეზიდიუმის ცნობა. სხვაგვარ შეუძლებელი იყო, დავსძენთ ჩვენის მხრით. პაქტი, გარდა ძირითად დებულებათა, რომელნიც საფუძვლად დაედება კონფედერაციის კონსტიტუციას—და უკანასკნელის პროექტის შედგენა ხომ სპეციალისტთა კომისიას უნდა მიენდოს—, გულისხმობდა აგრეთვე სწრაფი ზომების მიღებას ხელმძღვანელ ორგანოს დაარსებისათვის. ამისათვის უზრუნველია, როგორც დავინახეთ, კავკასიის ეროვნულ ორგანიზაციათა კონფერენციას.

ამ ეროვნულ ორგანიზაციათა რიცხვში ჩვენ ვერ ვხედავთ, სამწუხაროთ, როგორც ივლისში, სომხეთის ორგანიზაციას. კავკასია ოთხ რესპუბლიკისაგან შესდგება, საბჭოში კი სამი რესპუბლიკა შედის! გამოდის, თითქო კავკასიას არ შეძლებია თავის ოთ-

ხვე ფუძეზედ დგომა, და ეს ჩვენი საერთო უბედურების 15 წლის შემდეგაც! გვახსოვს, როგორ დავიწყეთ 1918 წელს კავკასიის შენება, მაშინაც გვაკლდა ერთი ფუძე, დავაარსეთ ამიერ-კავკასიის ფედერაცია. განსხვავება ისაა, რომ მაშინ გვაკლდა მთა, დღეს კი გვაკლია სომხეთი.

არის მეორე განსხვავებაც, გაცილებით ნაკლებ შესაწყნარებელი და უფრო საპასუხისმგებლო. თუ 1918 წელს მთა არ შედიოდა ფედერაციაში, ეს არ იყო მისი ბრალი: მას შეეხიენ თეთრი და წითელი ურდოები და ფიზიკურათ შეუძლებელი იყო მისთვის მასში მონაწილეობა; არც ნორჩ ფედერაციას შესწევდა ძალა მისთვის დახმარება გაეწია და, როგორც ვიცით, ერთ თვეში, გარეშე ძალთა მეოხებით, თვითონაც დალია სული. შეუძლია თუ არა სომხების ორგანიზაციას ასეთი გამართლება წარმოადგინოს? არა, რა თქმა უნდა. სომხეთი, ისე როგორც დანარჩენი სამი რესპუბლიკა, იმავე მტრის მძიმე უღელს ზიდვენ, მას ებრძვიან, არ ერიდებიან მსხვერპლს და ხშირათ ერთათ და ძმურათ ეწევიან ამ საგმირო საქმეს. რას შერება ამ დროს მისი ორგანიზაცია? ჰო, ვიცით, მას ბევრი აქვს სათქმელი წარსულიდან, ტრადიკულ წარსულიდან, და ამაში ის კპოვეებს სრულს ჩვენს თანაგრძობას, მაგრამ სომხის ერი ხომ აწმყო განმათავისუფლებელ ბრძოლაშია ჩაბმული უკეთეს მომავლისთვის.

ადგილობრივ კავკასიაში მდგომარეობა უფრო სანუგეშოა, როგორცა ვსთქვით: სომხის, ისე რო-

გორც ქართველი, თათარი და მთიელი. ერთათ ირანმებთან საერთო მტრის წინააღმდეგ, მხოლოდ უცხოეთში ვერ მოახდენს კარგ შთაბეჭდილებას ის სავალალო ფაქტი, რომ სომეხი არ მეტყველებს მის ძმებთან ერთათ. ამიტომ ჩვენ მოვიტხოვთ დაბეჯითებით, რათა ახლად დაარსებულმა კავკასიის საბჭომ და მისმა პრეზიდიუმმა არ დაკარგონ არც ერთი წუთი და დაუყოვნებლივ გამართონ მოლაპარაკება სომეხების ორგანიზაციასთან და შეავსონ ის ცალიერი ადგილი, რომელიც დატოვებულია მისთვის ივლისის პაქტში.

ათასჯერ გვითქვამს და ესლაც ვიმეორებთ, რომ ჩვენი იმედი, გამარჯვების რწმენა ემყარება კავკასიის ერთა ბრძოლის უნარზედ, გამძლეობაზედ, გაუტყეხლობაზედ. რა განუმტკიცებს მათ ამ სამაყო თვისებათ, რა გაუათეკცებს მათ ენერჯიას, სიმამაცეს, თუ არა მთელი მათი ეროვნულ რევოლუციურ ძალთა ერთ მონოლიტურ ორგანიზაციაში გამოქედვა? ზოგი რამ მტრისგანაც უნდა ვისწავლოთ. საბჭოთა მთელს კავშირს ამარგებს ერთი მთლიანი ორგანიზაცია—კომუნისტური პარტია, ურომლისათ ერთ დღესაც ვერ იარსებებდა ეს ვეება ახმახი სახელმწიფო. აქედან ნათელია, რა ძალას წარმოადგენს საერთო მთლიანი ორგანიზაცია. ექნება იგი კავკასიას ადგილობრივ? აი კითხვა, რომელიც ცეცხლის ალივით სდგას კავკასიის საბჭოს წინაშე; მიაღწევს ის მის გადაჭრას, გამარჯვება უზრუნველყოფილია, ვერ მიაღწევს, დამარცხების ლანდი წინ გვიდგება, როგორც ამ ახლო წარსულში.

თქმულიდან არასგზით არ უნდა დაასკვნას მკითხველმა, თითქო ეროვნულ ორგანიზაციებს დაეკარგათ თავისი როლი და მნიშვნელობა. «საბჭოს კომპეტენციაა—გკითხულობთ პრეზიდიუმის ცნობაში—უხელმძღვანელოს კავკასიის ხალხთა ნაციონალურ-განმათავისუფლებელ მთელ ბრძოლას, რომელნიც გაერთიანდენ თავიანთი რესპუბლიკათა დაკარგული თავისუფლების აღსადგენათ და მათ შესაერთებლათ კონფედერაციის საფუძველზე». ჩვენ მიერ ხაზგასმულ სიტყვებიდან ნათლათ სჩანს არა მარტო კავკასიის საბჭოს, არამედ თვითმთელ ეროვნულ ორგანიზაციის კომპეტენციაც. ვინ მისცა უკანასკნელი საერთო საბჭოს? ეროვნულმა ორგანიზაციებმა. განა ცხადი არაა აქედან, რომ დამაარსებელნი ეროვნული ორგანიზაციები ნამდვილ ოთხ ბოძს წარმოადგენენ, რომელთა უმისოთ ერთ დღესაც ვერ იარსებებს კონფედერაცია. რაა ბოლოს უკანასკნელი, თუ არა დამოუკიდებელ ერთა ძალდაუტანებელი კავშირი? ჩვენ ხომ დღეს კონფედერაციაც არა გვაქვს, და არც გვექნება.

სანამ «დაკარგულ თავისუფლებას» არ აღადგენენ ჩვენი ერნი, ესეც ხაზგასმულია. აქედან, თვითმთელ ერის ორგანიზაციის დანიშნულება და პასუხისმგებლობა შინ და გარეთ სრულიად უცვლელი რჩება. კავკასიის საბჭო უხელმძღვანელებს საერთო განმათავისუფლებელ ბრძოლას კავკასიის ფარგლებში, ხოლო თვითმთელ ერის ორგანიზაცია გაუძღვება იმავე ბრძოლას თავის ტერიტორიის ფარგლებში. აუცილებელია, რა თქმა უნდა, კოორდინაცია მოქმედებისა საერთოსა და კერძოს შორის, და კავკასიის საბჭოს უმთავრესი დანიშნულებაც სწორეთ ამაში მდგომარეობს.

პრეზიდიუმის ცნობა გვეუბნება, დასასრულ, რომ კონფედერაციამ «ერთხმათ მიიღო მთელი რიგი პრინციპილურ რეზოლიუციებისა პოლიტიკურ, ტაქტიკურ და ორგანიზაციულ ხასიათისო». ჩვენ არ გვიკვირს, რომ თვით რეზოლუციები არაა გამოქვეყნებული—ამას მოითხოვს არსებული პირობები—, მაგრამ თვითმთელი ჩვენგანი ისედაც მიმხვდარია, რაშია მათი გამოსავალი წერტილი. კავკასიის განთავისუფლება მხოლოდ კავკასიელთა უნარზეა დამოკიდებული, მათ არა აქვთ რა განზე საყურებელი, ხსნა მხოლოდ საკუთარ ძალთა დაგროვებაშია, ურთიერთ ძმურ თანამშრომლობაში და გატანაში. გაერთიანებული ერთი იდეალით და ერთი ორგანიზაციით, კავკასია უკეთ შესძლებს გამოიყენოს ჩვენი მტრის საშინაო თუ საგარეო გართულებანი. უფრო მომხადებული გამოვა საერთაშორისო ასპარეზზედ. კავკასია გეოგრაფიულათ, პოლიტიკურათ და ეკონომიურათ ერთს მთელს და განუყოფელს წარმოადგენს, როგორც მის პაქტშია ნათქვამი; მას გარეთაც გაუწევენ ანგარიშს იმდენათ, რამდენათ იქ მობინადრე ერები შესძლებენ ერთ მთლიან ცოცხალ ორგანიზმად მოველინონ ქვეყნიერებას.

საქართველოს ტყვეობის 14 წლის შესრულება ხვდება იმ ხანას, როცა მთელი ევროპა საბედისწერო კრიზისის განიცდის, არავინ იცის, რას უქადის ხვალისდელი დღე. საბჭოთა კავშირიც ჩათრეულია ამ საერთო პროცესში, იგი ცდილობს თავი დააღწიოს მას, მაგრამ ამათ: შებორკილი, დამშეული, სასოწარკვეთილი, მას არ შეუძლია თავიდან აიცილოს კატასტროფა. ჩაგრული ერები, პირველ რიგზედ, კავკასიის ერები მიმხვდარი არიან, რომ მათ მოუხდებათ გადამწყვეტ ბრძოლის მიცემა. აი, ამ დროს გვევლინება მათი აღმასრულებელი ორგანო, კავკასიის საბჭო, უსურვოთ მას თავის მოწოდების სიმალლეზედ დგომა.

კავკასიის კონფერენცია

კავკასიის კონფერენციის პრეზიდენტი მისაგან: ამ დღეებში დასრულდა კონფერენცია კავკასიის იმ ნაციონალურ ორგანიზაციებისა, რომელთაც ხელი მოაწერეს კავკასიის კონფედერაციის პაქტს 14 ივლის 1934 წ.

კონფერენცია იყო მოწვეული კავკასიის დამოუკიდებლობის კომიტეტის თაოსნობით, რომელმაც ანგარიშის ჩაბარებასთან ერთად ჩააბარა თავისი რწმუნებულება.

კონფერენციამ განიხილა რა საორგანიზაციო კომიტეტის მოხსენებანი, ერთხმად მიიღო მთელი რიგი პრინციპიალური რეზოლუციებისა პოლიტიკური, ტაქტიკური და ორგანიზაციული ხასიათის.

კონფერენციის მუშაობა დასრულდა კავკასიის კონფედერაციის საბჭოს არჩევით, რომლის კონპეტენციაა, თანახმად მიღებული დადგენილებისა, უხელმძღვანელოს კავკასიის ერთა ნაციონალურ-განმათავისუფლებელ მთელ ბრძოლას, რომელნიც გაერთიანდნ თავიანთი რესპუბლიკათა დაკარგული თავისუფლების აღსადგენად და მათ შესაერთებლად კონფედერაციის საფუძველზე.

კავკ. კონფედერაციის საბჭო აღჭურვილია სრული უფლებით გამოვიდეს მოკავშირე რესპუბლიკათა სახელით ყველა იმ საკითხებზე, რაიცა ეხება კავკასიის და იმოქმედოს როგორც საერთო ხელმძღვანელი ორგანო.

ჩვენი ეკონომიური პრესპექტივები და კონფედერაციის პაქტი

მეორე, არა ნაკლები მნიშვნელოვანი ეკონ. აუცილებლობა ამიერ-კავკასიის კონფედერაციისა გამომდინარეობს საერთაშორისო აღდგომი ცემობის ზემოდ განხილულ ახალი ტენდენციისაგან, რომელსაც უნდა შევუფარდოთ ჩვენი საქმიანობა. ეს მდგომარეობს იმ ყოველგან ცნობილ მწარე სინამდვილეში, რომ თავისუფალი საერთაშორისო აღდგომი ცემობა შეწყვეტილია, მსოფლიო ვაჭრობის აღდგენა შეიძლება მხოლოდ საკომპენსაციო, საურთიერთო პრინციპზე დამყარებულ სავაჭრო ხელშეკრულების დადებით თვითიულ სახელმწიფოსთან ცალკე. ურთიერთის ინდივიდუალური ინტერესების და ეკონ. სტრუქტურის მიხედვით. ერთ სახელმწიფოს შეეძლება თავის საქონლის გატანა მხოლოდ იმ შემთხვევაში. თუ თავის მხრივ დაახლოებით მისი ეკვივალენტი შემოიტანა მეორესაგან. შეუძლებელი ხდება ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორესი ცალმხრივი ექსპლუატაცია, ცალმხრივი უთანაბრო აქტიური სავაჭრო ბალანსი. ცხადია რომ ასეთ მოლაპარაკებაში იმ სახელმწიფოს პოზიცია იქნება უფრო მაგარი და ხელსაყრელი, რომელსაც გამოაჩნდება უფრო პარამონიული შინაური ეკონ. სტრუქტურა, რომელიც ნაკლებად არის დამოკიდებული მეორეზე საქონლის

შემოტანის მხრივ, და გასატანი საქონელი კი აქვს ისეთი, რომელიც მეორეს უსათუოდ ესაჭიროება. ამ მხრით განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაშია დასავლეთ ევროპის ინდუსტრიალური ქვეყნების უმრავლესობა იმიტომ, რომ არიან უმთავრესად ინდუსტრიალური ქვეყნები, სუსტი აგრარული ბაზით და ემყარებიან არა საკუთარს, არამედ შემოტანილ ნედლეულს მასალას. ასეთმა ქვეყნებმა უსათუოდ უნდა გაიტანონ დამზადებული პროდუქტის დიდი ნაწილი, რომ გადიხადონ ნედლი მასალის ფასი და ამნაირად შეინარჩუნონ წონასწორობა გადახდების ბალანსის, მით უფრო რომ დღეს უკანასკნელი ემყარება თითქმის მხოლოდ სავაჭრო ბალანსს, მას დაეკარგა უწინდელი ფართო ნიადაგი, ეგ. წოდ. «ფართული მუხლები» მოსპობით საერთაშორისო კრედიტი გაყინულია, საზღვარგარეთ დაბანდული კაპიტალი არ იძლევა შემოსავალს დივიდენდის და რენტების სახით, ასევე გაყინულია უცხოელთა მისვლა მოსვლა, ზიდფასი (ფრანტი), ეკონომიური ემიგრაცია, კოლონიზაცია და სხვა. ამიტომ ასეთი ქვეყნების წინ დგას დღეს მძიმე, ზედმიწევნით მტკივნეული პრობლემა რეორგანიზაციის—ბაზარ-დაკარგული სამრეწველო დარგების დარღვევის და ახალის აშენების.

ჩვენი, ე. ი. ამიერ-კავკასიის პოზიცია ამ მხრითაც ზედმიწევნით ხელსაყრელია. ჩვენ გვაქვს ყველა საჭირო წინასწარი პირობები ბუნებრივი აუტარკული ეკონომ. ერთეულის, როგორც აგრარული, ისე ინდუსტრიალურ სფეროში. ჩვენი ინდუსტრია, ახალი მრეწველობის ყველა უპირატესობით აღჭურვილი, დაემყარება ადგილობრივ ნედლეულს მასალას. რაცა ჩვენ აუტარკიაზე ვლაპარაკობთ, გვაქვს მხედველობაში ამ სიტყვის მხოლოდ დადებითი შინაარსი, რომ ამიერ-კავკასია დაიკმაყოფილებს ყველა თავის ძირითად მოთხოვნილებებს თავისევე ფარგლებში, არ იქნება მონურად დამოკიდებული მსოფლიო ბაზარზე. მარა ეს არავითარ შემთხვევაში არ ნიშნავს კარების ჩაკეტვას. რამდენად, როგორც ზემოდ დავინახეთ, შინაური სპეციალობა, ეკონ. ფუნქციების განაწილება ამიერ-კავკასიის საზღვრებში ნიშნავს სიმდიდრეს, კეთილდღეობას, იმდენად შრომის განაწილება მსოფლიო მასტაბით, მის აღდგომი ცემობაში მონაწილეობის მიღებით ნიშნავს მეტს სიმდიდრეს, უფრო მაღალი ცხოვრების სტანდარტს: გვაქვს მთელი რიგი საქონელი, რომლებიც გადაემეტება ჩვენს მოხმარებას. მაგრამ მსოფლიო ბაზარზე კი მათი დიდი მოთხოვნილებაა; მაშასადამე მათი რეალიზაცია ასწევს ეროვნულ შემოსავალს და იმპორტის შესაძლებლობას, ვინაიდან დაგვირდება ბევრი რამეს შემოტანა ჩვენი კულტურული და ტექნიკური მოთხოვნილებების დასაკმაკმაყოფილებლად.

მაგრამ ამ საჭირო და სასარგებლო მსოფლიო ვაჭრობაში კონფედერატული კავკასიის განსაკუთრებით ხელსაყრელი პოზიცია ისაა, რომ ის სრულიად დამოუკიდებელია უცხოეთისაგან როგორც გატანაში ისე შემოტანაში. და ეს იმიტომ რომ შემოსატანი საქონლები ადვილად და იაფად შესაძენია სხვა და სხვა მეკონკურენტე ქვეყნებისაგან, მაშინ როდესაც გასატანი საქონელში ამ. კავკასიის თითქმის მო-

ნოლოური პოზიცია აქვს: თითქმის კონკურენციის გარეშე ეს საქონელი თავის იშვიათობით, მაღალი ხარისხით, ექსპლატაციის სიადვილით, გეოგრაფიული მდებარეობით ზღვის ნაპირას და სხვა. განვიხილოთ ამიერ-კავკასიის მომავალი სავაჭრო და გადახდების ბალანსის ძირითადი მუხლები. ასეთი უპირატესობით აღჭურვილი. ექსპორტში ასეთია ნავთი და მისი პროდუქტები, ფერომანგანეცი, ჩვენი მაღალ ხარისხის თამბაქო, ძვირფასი ტყე, მრავალნაირი პროდუქტები ჩვენი მდიდარი ფლორის და ფაუნის. მერე საანგარიშო ბალანსის სავაჭრო აქტიურ მუხლად შეიძლება ჩაითვალოს ტრანზიტის შემოსავალი, რომელიც გამომდინარეობს ამიერ-კავკასიის იშვიათი გეოგრაფიული მდებარეობიდან: იგი კარი და გზა ევროპიდან წინა აზიისა და ჩრდილო სპარსეთისკენ. აღსანიშნავია კიდევ უცხოელთა მიმოსვლა. ტურისტულიც.

რაც შეეხება იმპორტს, აქ უპირველეს ყოვლისა დაგვიკვირდება შემოტანა ტექნიკური საწარმოო სავალდებულების—მრავალნაირი მანქანების და ინსტრუმენტების, საერთოდ სხვადასხვა ტექნიკური და კულტურული მიღწევის საგნების. საანგარიშო ბალანსის პასიური ე. წ. «ფარული მუხლებიდან» უმთავრესი იქნება სარგებელი ჩვენთან დაბანდული უცხო კაპიტალისა, მერე ქირა უცხო ტექნიკოსების, ტექნიკურ პატენტის, ზიდფასის, დაზღვევა და სხვა. ცხადია რომ ჩვენ სავაჭრობად დაგვიკვირდება უცხო კაპიტალი, ვინაიდან ბევრი დრო გავა, სანამდის რუსეთის მიერ გაძარცვული ხალხი სულს მოიბრუნებდეს, კაპიტალის დაგროვება დაიწყებდეს. პირველ ხანებში მანც ეს ჯარიმა აუცილებლად უნდა ვიხადოთ, სამაგიეროდ კაპიტალი, თუ გინდ უცხო და ძვირი, ამოძრავებს ჩვენს ეკონ. ცხოვრებას, გაანადღებს პოტენციალურს სიმდიდრეს.

საბჭოთა რუსეთის სავაჭრო ბალანსის უბრალო შესხედვითაც დარწმუნდებით, რომ მის მთავარ ღერძს წარმოადგენს ამიერ-კავკასიის სიმდიდრე. სრულიად არ იქნება გადამეტებული თუ ვიტყვით, რომ საქმარისია მართლ ორი მთავარი საექსპორტო საგანი—ნავთი და ფერომანგანი—ჩვენი არამც თუ სავაჭრო არამედ საანგარიშო ბალანსის წონასწორობისათვის. ე. ი. საზღვარგარეთ ყველა გადახდების გასასწორებლად, და ამით ჩვენი საერთო ფულის საფუძვლად. ასე რომ ყველა სხვა საექსპორტო საგნები შედგენენ ბალანსის წმინდა აქტივს, მაშასადამე სარგებრე ფონდს ფულის და კაპიტალის თავისუფალი ტრიალისათვის.

ვიმეორებთ ხანგასმით, ყველა ზემოხსენებული ეკონ. უპირატესობანი, ეკონ. აყვავება შიგნით და ძლიერი ეკონ. პოზიცია გარეთ, სავაჭრო ხელშეკრულებების დადებაში,—შესაძლებელია მხოლოდ და მხოლოდ კონფედერატული ამ. კავკასიისათვის. ცალცალკე ჩამოყალიბებული, ერთმანეთთან მოქიშპე, ანტაგონისტური პატარა სახელმწიფოები კი სათამაშო გახდებიან დიდი სახელმწიფოების და უცხო კაპიტალის ხელში. ანგარიშს უწევენ მხოლოდ ძლიერს (თუ გინდ პატარას) ჯანსაღ სახელმწიფოს, ჯანსაღი ნიადაგით და ცხოველმყოფელი ეკონ. სტრუქ-

ტურით. არც კაპიტალი დაბანდება ქაოტურ გამოურკვეველ პირობებში, მხოლოდ კაპიტალი კი გვეყირია ჩვენი ბუნებრივი სიმდიდრის ამოსაძრავებლად.

ამნაირია ეკონომიური აუცილებლობა ამიერ-კავკასიის კონფედერაციისა; რომ პოლიტიკურადაც ეს უქანასკნელი ჩვენი ყოფნა არყოფნის საკითხს წარმოადგენს, ეს, გვგონია, ეხლა ყველასათვის ცხადია.

მაშ თუ ასე დიდია ამიერ-კავკასიისთვის ეს მიხანი გავრთიანებისა, ხელმეტი არ იქნება გულახდილად გავითვალისწინოთ: რა დაბრკოლებებია ჩვენს წინ ამ მხრივ, რა საშვალეებებია მის მისაღწევად უფრო მიზანშეწონილი? რა გაკეთდა ამ მხრივ ამ ცამეტი წლის განმავლობაში? რა ზომებია გათვალისწინებული. რომ ამ აუცილებლობის შეგნება იქნეს საკმარისად გავრცელებული? ამისი შეუგნებლობით ამიერ-კავკასიამ გაუშვა ხელიდან ერთხელ იშვიათი ისტორიული შესაძლებლობა; არის თუ არა ის მომზადებული ახალი, აუცილებელი. 1918 წლის მზგავის ისტორიული სიტუაციისთვის?

უპირველეს ყოვლისა დაბრკოლებები. ვიტყვით პირდაპირ, რომ წარსულის თვალსაზრისით ეს უქანასკნელი რთული და დამაფიქრებელია, მაგრამ უნდა მივიღოთ მხედველობაში, რომ ეს დაბრკოლებები უმთავრესად სუბიექტიური ხასიათისაა, გაუგებრობაზე დამყარებული. მართალია, კავკასია როგორც ბუნებრივი, ისე ეთნოგრაფიული მონაიკაცაა, აქ შეჭრილ-შეხლართულია რამდენიმე ერი, სხვა და სხვა კულტურულის და პოლიტიკურის დონის, სარწმუნოების, მისწრაფების და ისტორიული ორიენტაციის. მაგრამ ძალა აღმართსა ხნავსო, ისტორიული გაკვეთილის ძალა და გავლენა დრმაა და აღმზრდელია. ის ქმნის სახელმწიფო შეგნებას, სოლიდარობის გრძობას. სულ მოკლე ხანში, ერთი თავობის მანძილზე კავკასიის ერების შეგნებაში გაიარა სამმა სხვადასხვა რეჟიმმა: ძველი რუსეთის თვითმპყრობელობა, დამოუკიდებლობის ერა და საბჭოთა ჯოჯოხეთმა. არჩევანი აქ თავსატეხი როდია. ამ ტრადიკულმა ისტორიულმა გაკვეთილმა ნათლად უჩვენა კავკასიის ერებს, ვინ არის მათი მტერი, და რაშია მათი ხსნა. თუ ემიგრაციაში არ ვხედავთ ყოველგან ასეთ შეგნებას, ეს აიხსნება მხოლოდ მისი ორგანიული სენით: მისი მოწყვეტილობით თავის ერის ქირვარაზე, კონსერვატორობით: ყველა ემიგრაცია უფრო წარსულში სცხოვრობს. ამან ჩვენ არ უნდა შეგვაშინოს, საქირთა მეტი ენერჯით და სიმტკიცით ბრძოლა ყოველნაირი ინერჯიის და უსუსურობის წინააღმდეგ. მაგრამ ფართო მასიურ მოძრაობას, ისტორიულ გაკვეთილს მხოლოდ მაშინ ექნება ნაყოფიერი შედეგი, თუ თავის დროზე იქნას ჩამოყალიბებული მტკიცე ორგანიზაციული ფორმებში, გარკვეული და ნათელი ორგანიზაციული დასკვნებით. ეს დასკვნები ჩვენთვის გამოიხატება იმაში, რომ კავკასიის ერების დამოუკიდებელი არსებობისთვის, იქნება ეს კონფედერაციის თუ სხვა სახით, აუცილებელია სამი პირობა: 1) სრული დემოკრატიული წესწყობილება, 2) შოვინიზმის, ზოლოტიური ნაციონალიზმის გადალახვა, დაძლევა ყველა

კავკასიელთა მიერ და მ) შექმნა ერთმანეთს შორის დათმობით ისეთი პოლიტიკური, ეკონომიური, კულტურული, ეროვნული და საზოგადოებრივი ურთიერთობის, რომ ქართველი, სომეხი, აზერბაიჯანელი და მთიელი ისე გრძნობდეს თავს ტფილისში, როგორც ერევანში, ბაქოში, ან კავკავში.

დემოკრატია არის ერთადერთი ფართო მტკიცე ნიადაგი, რომელზედაც შეიძლება ჰარმონიული თანაარსებობა ყველა კავკასიელთ; სრული კონცენტრაცია ყველა ძალების, როგორც მატერიალურის ისე სულიერისაც, როგორც შიგ საქართველოში ისე მთელი კავკასიის ფარგლებში და მხოლოდ ასეთი კონცენტრაციით შეგვიძლია შევიწინარჩუნოთ თავისუფლება.

განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა მოეთხოვება ქართველებს კავკასიის შეკავშირებაში იმიტომ, რომ საქართველოს აქვს მთელი რიგი უპირატესობა—კულტურული, პოლიტიკური, ეკონომიური, გეოგრაფიული. არც ერთს კავკასიელ ერს არა აქვს შედარებით იმდენი შანსი დამოუკიდებელ არსებობისა, როგორც საქართველოს, არაა ისე დამოუკიდებელი სხვებისაგან. სწორედ ამ გარემოებას შეუძლია შეგვიქნას ილუზია, რომ ჩვენ არ გვჭირია კონფედერაცია, ან და გადავგზაროს ჰეგემონის ცდისაკენ. ორივე ამ საშიშროებას მეტი მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე გვგონია პირვლი შეხედულებით. არავითარ შემთხვევაში არავისი ჰეგემონია, არამედ სრული თანასწორობა, დათმობა და ბევრ შემთხვევაში მსხვერპლიც. კავკასიის გაერთიანების საკითხი ბევრად დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად გამოიჩინს საქართველო ორგანიზაციულ ნიჭს, ტაქტს და სიძინჯეს, დათმობის უნარს.

დიდი დაკვირვება, პასუხისმგებლობის გრძობა და სიფრთხილე მოეთხოვება კერძოდ ჩვენს ახალგაზრდებს სახლგარეგანეთ: უნდა გამოვიყენოთ მაქსიმალურად ეს დრო სწავლისთვის, რომ მოვემზადოთ შესაფერისად მომავალი რთული მოვალეობისთვის. საჭიროა არა ზერელე ხეტიალი, არამედ ინტენსიური მუშაობა და ამით გადაწყვეტილი იქნება ჩვენი პოლიტიკური ორიენტაციის საკითხიც. ჩვენ გვინდა არა მექანიკური მონური გადმოღება რომელიმე ფორმის ევროპ. სახელმწიფოსი, არამედ ცოდნა ჩვენი სამშობლოს არსებობის ყველა პირობების, მისი სტრუქტურის; გავრცელება იქ ევროპის ტექნიკის და კულტურის, შევუება ჩვენი განვითარების მსოფლიო ეკონომ. ტენდენციებთან. ახლო წარსულში გვაქვს ისტორიული მაგალითი, რომლით შეგვიძლია ვიამყავთ: საქართველოს ერმა, ბოლშევიკური და სხვა პოლიტიკური უკიდურესობით გარშემორტყმულმა, შესძლო სამი წლის განმავლობაში აშენება მტკიცე დამოუკიდებელი სახელმწიფო წყნობილების, ორგანიზული ეროვნული ეკონომიკის, დამყარების კერძო და საზოგადო ეკონომ. ინიციატივის პარამონიული თანაარსებობის პრინციპზე, რამდენად რა თქმა უნდა, შესაძლებელი იყო მისი შედეგის რეალიზაცია იმ მოკლე ხანში.

ღრმად გვწამს, რომ მომავალშიც ჩვენი ერი გამოიჩინს იმდენს კონსტრუქტულ ნიჭს, წინდახედუ-

ლობას, ტაქტს და ორგანიზაციულ ნიჭს, რომ შეასრულებს სხვა ერებთან ერთად, სწორთან სწორი, თავის ისტორიულ მისიას—დამოუკიდებელი, კონფედერაციული კავკასიის პოლიტიკურს და ეკონომურს აღმშენებლობას.

მ. უ.

ჩეხოსლოვაკიის ჟურნალისტთა დელეგაციის საგზოთა რუსეთში (წმინდი პრადიდან)

აი ეს არის დასრულდა ის ფართო კამპანია (პრესაში თუ საჯარო კრებებზე მოხსენებებით), რომელიც ჩეხოსლოვაკიის ჟურნალისტებმა დაიწყეს იანვრის პირველ ნახევარში საბჭოებიდან დაბრუნების შემდეგ. ესა თუ ის წევრი დელეგაციის აქ-იქ კიდევ აგრძელებს თავის შთაბეჭდილებების გამოქვეყნებას განეთის ფურცლებზე, ზოგი მათგანი გვპირდება რომ მომავალში კიდევ დაუბრუნდება ამ მოგზაურობის აწერას. მთავარი კი უკვე ნათქვამია და ჩვენ მხოლოდ გვსურს ძალიან შემოკლებულათ გავუზიაროთ მკითხველს, რაც წავიკითხეთ და მოვისმინეთ.

დეკემბრის უკანასკნელ რიცხვებში გაემგზავრა მოსკოვში 12 ჟურნალისტი ჩეხოსლოვაკიიდან (ჩეხები, სლოვაკები, გერმანელები); ყველა ესენი არიან გამგენი საგარეო პოლიტიკის განყოფილებისა მათი გამგზავნელი ორგანოების. ჟურნალისტებს თან გაყვა გარეშე საქმეთა სამინისტროს ორი მოხელე, მათ შორის ერთი გამგე სამინისტროს კანცელარიის პოლიტიკური განყოფილების. დელეგაციაში შედიოდნენ თანამშრომლები იმ გაზეთების, რომლებიც მთავრობაში შემავალ პოლიტიკურ პარტიების ცენტრალურ ორგანოებს წარმოადგენენ. «ჩვენ დავგზავთ იქა საბჭოთა პრესამ და ჩვენც სიამოვნებით მივიღეთ ჩვენი ახალი მეგობრებისაგან ეს წვეულება და გავემგზავრეთ საბჭოთა რუსეთში, რომ ხელი შეგვეწყოს და გავგემაგრებია ჩვენი სახელმწიფოს უმაღლესი ინტერესები», განაცხადეს ჩვენმა მგზავრებმა. სინამდვილეში კი კოალიციონური პარტიების პრესა (აქ შედის კათოლიკური პარტიაც, რომელიც უკანასკნელ ხანამდის სასტიკ კამპანია ეწეოდა «რუსეთში გაბატონებულ უდემოკრატო ავანგუდებს» წინამდევ) მოიწვია ლიტვინოვმა გარ. საქმ. მინისტრის ბენეშის საშუალებით მას შემდეგ, რაც საბჭოები ერთა ლიგაში მიიღეს წევრათ და რასაც ბენეშმა ბარტუსთან ერთათ უდიდესი დახმარება გაუწია. აქ კი კოალიციური პარტიები, მიუხედავათ მათი სხვადასხვა შეხედულობისა შინაური ცხოვრების მოწყობაში, ხელაღებით მხარს უჭერენ ბენეშის საგარეო პოლიტიკას: შენახვა და გამტკიცება ახლად აღდგენილ დამოუკიდ. სახელმწიფოსი საფრანგეთთან მეგობრობის საშუალებით.—ვისთანაც არ უნდა იყოს შემდეგ ეს კავშირი და ალიანსი—სულ ერთია. თავდებია ფრანგეთი, კოალიციონური პრესა ხაზს უსვამს, ფრანგეთში არიან: პარიზი, პრადა (მცირე ანტანტის სახელმწიფოები), ანკარა, მოსკოვი.

შეგვიძლია განვაცხადოთ, რომ რაც რუსეთიდ-

გან დაბრუნებულმა სახელოვანმა სტუმრებმა დასწერეს და სთქვეს—ეს შეეძლოთ ემოქმედათ ახალ მეგობრებთან გამგზავრებამდისაც (ეს ჩვენ კიდევაც ვუთხარით ერთ ჩვენს მეგობარს დელეგაციის წევრს). ჩვენს სლოგანსა ზედმიწევნით დიდი ყურადღებით და დაბეჯითებით სწავლობს საბჭოთა კავშირს, ამ 15 წლის განმავლობაში დაგროვდა მთელი რიგი შრომების, როგორც მეგობრების, სოვეტოფილების, ისე მოწინააღმდეგეების, დელეგაციები დელეგაციებს სცვლიან შეუწყვეტლივ და წიგნის ბაზარი გავსებულია საბჭოების ლიტერატურით—რუსულ და უკრაინულ ენაზე. ამ ყურნალისტებსაც ახალი არაფერი დაუწერიათ და არ უთქვამთ საბჭოთა აღმშენებლობის სფეროდან. მათი მიზანი იყო პოლიტიკური დემონსტრაციის მოხდენა და მეგობრული ატმოსფეროს შექმნა საგარეო პოლიტიკაში. «ჩვენს სლოგანის ყურნალისტა დელეგაცია მიღებულ იქნა რუსეთში სრულიად მოულოდნელი ყურადღებით და თავაზიანობით; არც ერთი დელეგაცია არ მიუღიათ ჯერ იქ ასეთი ზეიმით... ჩვენ დიდად გაცემული ვიყავით, როცა პირველ შეხვედრისთანვე საბჭოების საზოგადოებრივი ცხოვრებისა თვით უწარჩინებულესმა წარმომადგენლებმა განგვიცხადეს, რომ ეს სტუმრობა დიდი პოლიტიკური მნიშვნელობის არისო... მოსკოვში ჩვენ გადაჭრით დავრწმუნდით, რომ ცდა მშვიდობიანობის შენახვის და ჩვენი მიწა-წყლის მთლიანობის დაცვის საბჭოთა კავშირის პოლიტიკის ერთი ქვაკუთხედთაგანი არის»-ო. «საბჭოთა კავშირი ერთგულად სდგას ჩვენს გვერდით და ჩვენი მოვალეობაა, ისიც დავარწმუნოთ, რომ მისი საზღვრების რაიმე საფრთხე—ეს ჩვენი საფრთხეა, რადგანაც ჩვენი საფრთხე საბჭოთა რუსეთს მიაჩნია მის საფრთხეთა», აცხადებენ დაბრუნებული ყურნალისტები. უნდა ითქვას, რომ ამ მხრივ საზოგადო აზრი უსათუოდ დაამუშავეს და დღეს ძველი რუსოფილობა აქ ხელახლა აღსდგა იმ განსხვავებით, რომ იმედია არა პირდაპირ რუსეთის, როგორც ეს ომის წინ იყო (მასარიკმა ომის დროს რადიკალურად დასცა ლანტი ძველ რუსოფილობას), არამედ საფრანგეთის გვერდით ერთათ. ლიტერატურა ყურნალისტებს განუცხადა—თქვენი სახელმწიფოებრივი გემი სახელოვანათ მიყავთ თქვენს დიდ მასარიკს და ბენეშსო. დემოკრატიული რესპუბლიკა თქვენი გზაა,—სამაგიეროდ ამით დაუმოწმეს, რომ საბჭოების დიქტატურა ეს რუსეთის გზააო.

რასაკვირველია, დელეგაციის თვითველი წევრი (როგორც სოციალისტები, ისე არასოციალისტები) შეეხა თავის ორგანოში საბჭოების ცხოვრების შინაურ ნაკლს და ზოგ რამეს საკმაოდ ხაზგასმით. არც ერთ მათგანს არ სურს ეს რეჟიმი მისი ქვეყნისთვის და არც ერთ მათგანს იქ ნამყოფს არ შეუძლია გასძლოს სტალინის იმპერიაში. აი დასკვნები მაღლივარი სტუმრების ასეთი პატივისცემის შემდეგ: ცეკვა-მოღებენა ლიტერატურითან, ბაასი და დროს ტარება ბევრ წარჩინებულ პირებთან, ათასნაირი ნათესაობის გამონახვა, სლავიანოფილობის იდეის წამოყენებაც კი თვით რადეკის მიერ (რომელსაც გამოფინების შემდეგ მოგონებია, რომ ის პოლონელი ებ-

რავლია და უთქვამს რომ ყველაზე ნაკლებ შეფერის მას ამ იდეის წამოყენება) და სხვა, სადაც უკანასკნელი ადგილი არც კახურ ღვინოს ეკავა. მოუხმინოთ ზოგიერთს მაინც: «ვადარებთ რა საბჭოთა მუშის საარსებო პირობებს ჩვენს სლოგანის მუშის ცხოვრებასთან, უდავოდ ირკვევა ჩვენი მუშის ცხოვრების უპირატესობა—განსაკუთრებით არავალიფიკურიის. ჩვენი მუშა გაცილებით უფრო კარგად ცხოვრობს და კარგი ბინა აქვს. ჩვენი უმუშევარიც კი, რომელიც ღებულობს დახმარებას გენტის სისტემის მიხედვით, უფრო კარგ პირობებაშია, ვინემ საბჭო მუშა სამუშაოზე»—სწერს ემილ შტრაუსი—გერმანელი სოც. დემოკრატი. «საბჭოთა კავშირიდან დავბრუნდი უფრო მეტი მოწინააღმდეგე კომუნისმის, ვინემ ვიყავი იქ წასვლამდის. არ ვუსურვებდი არც ჩემ და არც სლოგან მუშას და გლეხს, იცხოვროს ისეთ ლატაკურ პირობებში, როგორც ცხოვრობს გლეხი და მუშა საბჭოებში»—გვეუბნება ხელმძღვანელი აგარაიების ორგანოსი, მთავრობის თავმჯდომარის პარტიის გაზეთისა...

იმ დროს, როცა ასეთი მეგობრობა ისვენება ამ ორ სახელმწიფოს შორის, ყოველ დღე აქ ათეულეობით ატუსაღებენ კომპარტიის ხელმძღვანელებს და აძლევენ პასუხისგებაში სახელმწიფო ღალატისთვის, მათ თითქმის გულის მოსაკლავათ ეუბნებიან,—როგორც ჩვენ ისე საბჭოთა რუსეთს თქვენ ხელს გვიშლით ერთმანეთთან დაახლოვებაში და ამ დაბრკოლების თავიდან აცილება შედის როგორც ჩვენს ანგარიშში, ისე ლიტერატურის პოლიტიკაშიცო.

დაბოლოს, ჩვენ ვინახულეთ ზოგიერთი ჩვენი მეგობარი დელეგაციიდან და ასე გვითხრეს: თქვენ გეინტერესებათ საქართველო, უნდა გამოგიტყდეთ—ეს სიტყვა იქ ჩვენ სრულიად არ წამოგვცდენია, ვიცით რა მტკივნაჲ საკითხია ეს რუსეთის დღევანდელი მეთაურებისათვის. შევეკითხეთ ზოგიერთებს—კმაყოფილი არიან თუ არა ეროვნებებითქო. პასუხი: გვითხარით, დღეს ვინ არის ვინმეთი კმაყოფილიო.

საქართველოში ჩვენი ჩასვლა ამ უამათ ვერ მოხერხდა, მაგრამ კახური ღვინო კი ბლომად გიანელითო.

ემ. ლ—მე.

კომუნისტები საქართველოში

(ყოფილი კომუნისტის მოგონება)

1924 წლის აჯანყება საქართველოში.

ქართველმა ხალხმა თავიდანვე იცოდა, რომ ახალი რეჟიმი მას კარგს არაფერს უქადდა, ამიტომ შიშით შეხვდა საოკუპაციო ხელისუფლებას. მალე ცხადი გახდა, რომ ხალხის წინაგრძობა სწორი იყო, კიდევ მეტი—ახალი რეჟიმი აღმოჩნდა გაცილებით უარესი, ვინემ ხალხს ქონდა წარმოდგენილი. საოკუპაციო ხელისუფლება დაადგა რუსეთში ნაცად გზას და თანდათანობით შებოჭა ცხოვრების ყველა მხარეები. ამას შედეგებიც სათანადოდ მოყვა: კომუნისტური პარტიის მონოპოლიური მდგომარეობა, ყო-

ველგვარ თავისუფლების აღკვეთა, ბარბაროსული ტერორი, ეროვნული სულის დევნა, ხალხის და სხელომწიფო ქონების გაძარცვა, მოწინააღმდეგე პარტიათა სასტიკი დევნა, მასიური გადასახლება, დახვრე ტები და სხვა. ასეთ მდგომარეობას ვერ შეუტივდა თავისუფლების მოყვარული ქართველი ხალხი. ტერორმა და ეკონომიურმა გაჭირვებამ ისეთი ხასიათი მიიღო, რომ ხალხი თანდათან უკიდურეს მდგომარეობამდე მიიყვანა და ერთად ერთ გამოსავალს ხედავდა აჯანყების გზით საოკუპაციო ხელისუფლების განდევნაში. მთელი ხალხი მოიცო აჯანყების ფსიქოზმა. არალეგალურ მდგომარეობაში ჩაყენებულ ეროვნულ-პოლიტიკურ პარტიათა ხელმძღვანელობა, განსაკუთრებით სოც.-დემოკრატიულ და სოც.-ფედერალისტთა პარტიების ხელმძღვანელობა, დიდის შიშით უტყუროდა აჯანყების იდეის სტიქიურ გავრცელებას, მათ აშინებდა ის წარმოუდგენელი მსხვერპლი, რომელიც აჯანყების დამარცხებას მოყვებოდა, ხოლო გამარჯვების შანსები კი ძლიერ ცოტა იყო. ასეთი ამბების მომლოდინე სოც. დემ. და სოც.-ფედ. ცდილობდნენ, დიდის სიფრთხილით მიდგომოდნენ ხალხს და თანდათანობით გაეფანტათ აჯანყების ფსიქოზი. უფრო მეტ გაბედულებას იჩენდა და აჯანყების იდეას აღვივებდა ნაც.-დემოკ. პარტიის ხელმძღვანელობა, რომელიც დიდ იმედებს ამყარებდა ქაქუცა ჩოლოყაშვილის რახმებზე. ს. დემ. და ს. ფედ. შემანელებელი ცდები უნაყოფო გამოდგა. აჯანყების იდეა გაიხარდა, გაღრმავდა და მისი თავიდან აცილება შეუძლებელი გახდა. სოც.-ფედერალისტები ბოლომდე დარჩნენ არჩეულ გზაზე და უარი განაცხადეს მონაწილეობა მიეღოთ აჯანყების სამზადისში. სოც. დემ. პარტიის ხელმძღვანელობა კი ვერ მოიქცეოდა ასე: მასხე, როგორც მასიურ პარტიაზე, ხალხი ამყარებდა მთავარ იმედებს, მაგრამ ცხადი იყო, რომ ხალხი მისგან პირს იბრუნებდა, თუ იგი განაგრძობდა პროპაგანდას აჯანყების წინააღმდეგ. ამნაირად აჯანყება მაინც მოხდებოდა და იგი იქნებოდა უფრო უგეგმო და არეულ დარეული, რაც მსხვერპლს გაზრდიდა და დამარცხებას უფრო მეტად საშინელ შედეგებს მოაყოლებდა. მე მგონია ამ გარემოებამ აიძულა სოც. დემოკრატიული პარტიის ხელმძღვანელობა, საერთო ხალხურ ტალღას აყოლოდა და აჯანყებას ჩადგომოდა სათავეში, რომ მისთვის უფრო მწყობრი ხასიათი მიეცა და დამარცხების შემთხვევაშიც ენარუნვა მის შედეგების სწრაფ ლიკვიდაციასზე.—აჯანყების ხანაში, მე ხელისუფლებასთან ახლო არ ვიდექი. იმ დროს რუსეთში ვაყავი გადასახლებული, როგორც უკლონისტი, და ვმუშაობდი საქავშირო საგვემო კომისიაში (გოსპლანი, მოსკოვში), ხოლო ივლისში ავად შევიქენი და ექიმებმა მირჩიეს წავსულიყავ საექიმოთ ბორჯომში. მე კი საქართველოში ჩასვლის უფლება არ მქონდა. იმ დროს კოვანოვიჩი ცეკას მესამე მდივანი იყო; მან სთხოვა ორჯონიკიძეს, უფლება მოეცა ჩემთვის ბორჯომში საექიმოთ ჩასვლის და კიდევ მიიღო მისი თანხმობა.

ამნაირად აჯანყებამ მე ბორჯომში მომიწრო. რა თქმა უნდა, აჯანყების დაპატიმრებული მეთაუ-

რების ჩვენებებს გაცნობილი ვიყავი, პრესაში გამოქვეყნებულს და გამოუქვეყნებელსაც. ჭიათურაში დამით გამოსვლა რომ მოხდა, დილას მე მიხა ცხაკაიამ დამიბარა (ლიკანის სასახლეში ცხოვრობდა), ჩემთან ერთად ს. თოდრია დაებარებია. მიხა ჩვეულებრივ მიხურათ დაგვხვდა და გვითხრა: «მართალია, თქვენ ჩვენი წინამდებე ხართ (მაშინ ს. თოდრიაც ოპოზიციაში იყო). მაგრამ უნდა გაცნობოთ, რომ წუხელის ჭიათურაში აჯანყება დაიწყო, აჯანყებას მუშები უდგანან სათავეში, ხელისუფლება დაპატიმრებულია და აუცილებლად ჭიათურის მუშების გამოსვლა, საერთო აჯანყების სიგნალი არის. მე ორჯონიკიძეს ვაცნობე, რომ ჯავშნიანი მატარებელი გამომიგზავნოს და უნდა წავიდე თბილისში»-ო. ჩვენი იქ ყოფნის დროს, სასახლის მოსახურებები მიხას და მისი მეუღლის ჩემოდნებს აწყობდნენ და გაუწურავ (ახალ გარეცხილ) საცვლებს ალაგებდნენ. მიხას ტელეფონით უპასუხა თბილისმა, რომ ჯავშნიანს ვერ გამოუგზავნიან და სალონი ვაგონი უკვე გამოვიდა მისთვის თბილისიდან. მიხა ვერ შეუტივდა უჯავშნიანთ წასვლას და ტელეფონით თხოვდა ყველას, სათითაოთ, რომ ჯავშნიანი მოეშველებინათ, მაგრამ რამდენიმე საათის შემდეგ ვაგონით მოუხდა წასვლა. ბორჯომი იმ დღესვე დაცარიელდა კომუნისტებისგან. შიში და დაბნეულობა დამახასიათებელი იყო აჯანყების პირველ დღეებში. იმ საღამოს ცნობა მოვიდა, რომ მუხიანთან აჯანყებულებმა ტყვედ წაიყვანეს ვ. სტურუა და რუბენ მიკირტიანი. ს. თოდრია და მე დავრჩით ბორჯომში. კრილენკო ოჯახობით ახალი ჩამოსული იყო ბორჯომში და გადასწყვიტა იმავე დღეს უკან წასულიყო, მაგრამ რაკი დაინახა, რომ ჩვენ დავრჩით, მას გული მოუბრუნდა და მანაც გადასწყვიტა დარჩენა. ამ დროს, ყოველ წუთში, ახალ-ახალი ამბები მოდის და უკვე ამკარაა ყველასათვის, რომ საქართველოში სახუმარი ამბები არ ხდება, მთელი ხალხი იარაღით ხელში გამოვიდა ბრძოლის ველზე. კრილენკოს ბორჯომის ხეობა არ მოსწონს, ნამეტურ როცა დადამდა და სინელებე ჩამოწვა. იმ დღეს ჩვენმა უდღეურმა «მარშალმა» აღარ დაგვაძინა, მას ყველგან მენშევიკები ელანდებოდნენ. «ირგვლივ ეს მთები სულს მიხუთავს»-ო, მითხრა «მარშალმა». ის ისე «დამიმეგობრდა», რომ აღარ მცილდებოდა არც დღე არც ღამე. მეორე დილას მივიღეთ კახინის დებეშა, სამივეს გვთხოვდა დაუყონებლივ თბილისში ჩასვლას. ჩვენ არც წავედით, არც უპასუხეთ. კრილენკო იხვეწებოდა, რომ წავსულიყავით, მარტო წასვლა ეშინოდა. მესამე დღეს მივიღეთ ორჯონიკიძის დებეშა, რომლითაც საოლქო კომიტეტი კატეგორიულათ გვიბრძანებდა დაუყონებლივ გამოგზავრებას. იმ საღამოს სამივე გავემგზავრეთ. ბორჯომს რომ გავცილდით, უეცრად მატარებელი გაჩერდა. კრილენკომ რევოლვერი აიღო, მაგრამ ჩქარა დააფიქო და გულ წასულივით დაეცა. კარებზე ბრახუნი მოისმა: მე კარი გავიღე და მთავარი კონდუქტორი შემოვიდა. ის სამუხრუჭო აპარატს სინჯავდა, გამოირკვა, რომ რომელიც ბავშს ვაგონში თამაშის დროს უეცრათ ხელი ჩამოუკრავს სამუხრუჭო აპარატზე და მატარებელი გა-

ჩერდა. კრილენკომ სული მოიბრუნა. ხაშურს რომ მივადექით, ჩვენი მატარებელი გააჩერეს, მე სადგურისენ გავეშურე, კრილენკო, სინათლე ჩამქრალ კუბეში იტანჯებოდა შიშით. სადგურის მორიგემ მითხრა, რომ ჩვენ მატარებელს გათენებამდი არ გაუშვებენ, რადგან მთავარ მაგისტრალზე სამხედრო ეშელონები ზედი ზედ მოდიოდენ დასავლეთისაკენ. ქართველ ჯარის კაცს ვერ დაინახავდი. სადგური სავსე იყო რუსის და სომხის ჯარების ნაწილებით. რკინის გზის მოხელეებიც სულ შეცვლილი იყო. სადგურზე მორიგი აგენტები, ტელეგრაფისტები და დისპეტჩერები სულ რუსები იყვნენ. ქართველებზე ნამდვილი ნადირობა იყო გამართული. ზარბაზნის ხმა ისმოდა. გათენებისას ხაშურიდან გავედით. გზაზე ჯავშნიან მატარებელს წავაწყდით. ის გზას უჭრიდა ქაქუცა ჩოლოყაშვილის რაზმს. ახალ სოფლის მიმართულებით ცეცხლს უშენდა, მაგრამ ქაქუცას რაზმი გაუძვრა და რამოდენიმე საათის განმავლობაში დუშეთის მიდამოებში გაჩნდა. ჯავშნიან მატარებელს რომ მივადექით, დავინახეთ, მისი სახელი «სვობოდნაია როსსია» იყო. კრილენკო ვაგონიდან არ გამოვიდა, სანამ ყველას არ გამოიკითხა,—რანაირი მატარებელია, ვინ არიან ზედ და როცა დარწმუნდა, რომ ჯავშნიანი ნამდვილათ წითელია და ქართულ სოფელს ანადგურებს, წამოიჭრა, მსახიობის პოზა მიიღო და გადებული ფანჯარიდან მიესალმა «სვობოდნაია როსსიას» «გმირებს» და დიდი რაზმ-რუსებით მიიყარა «პროლეტარულ-კლასიური» ფორმულები. თბილისში ჩასვლისთანავე სასახლეში წავედი. დამფუძნებელი კრების დარბაზში კრება იყო დანიშნული, აჯანყების ჯალათებიც იქ იყვნენ. ლოღობერიძე მოხსენებას აკეთებდა. ის იკვებოდა, ბევრი დაგვზრტითო და განაგრძობდა, რომ თავდაზნაურობის % ჩვენში დიდი არისო და უნდა ძირს დავსწითოთ. მისი სიტყვით, თავდაზნაურობის სიმრავლით მსოფლიოში პირველი ადგილი პოლონეთს უჭირავს და საქართველოში კი პოლონეთზედაც მეტიაო. ამ დემაგოგიას თავისი პოლიტიკური სარჩული ქონდა. ამით უნდოდათ ქართველი ხალხის ჯალათებს ხალხური აჯანყება მოენათლათ თავდაზნაურების აჯანყებად. ვილაცამ ადგილიდან წამოიძახა: «დავიყვანოთ თავდაზნაურების პროცენტი ნულამდისო». დარბაზში სიცილი ატყდა, ყველა მიხვდა, რომ წამომძახებელს სახეში ყავდა აზნაური ორჯონიკიძე და მომხსენებელი. ორჯონიკიძის მამა, გლეხების მკაცრი მყვლმფელი იყო და მოთმინებიდან გამოსულმა გლეხებმა კურტანიძეებმა ის მოკლეს 1905 წელს. დღევანდელი რუსეთის მრეწველობის მინისტრი, არა ნაკლებ მის მამაზე ჰყვლმფეს მთელი კავშირის მუშებს, მაგრამ ამას ის «სოციალიზმის» პილიულებით ატკბილებს. ჯალათებს მიესალმა და დიდი რიხით სიტყვა წარმოასთქვა კრილენკომ. მან განაცხადა, რომ პროლეტარიატმა საქართველოს «კონტრევოლუცი» ფხვნილად უნდა აქციოსო. მისი სიტყვა, უსინდისობით იმდენათ განუხსაზღვრელი იყო აქ, რამდენადაც განუხსაზღვრელი და ზიზღის მომგვრელი იყო მისი სილაჩრე და სიმხთალე იქ—ბორჯომში. მაპატიოს მკითხველმა, რომ ამდენ დროს ვარ-

თმევ ამ არაობა კრილენკოთი, მაგრამ ნუ დაივიწყებთ, რომ ის სტალინის ტირანიის ერთი ბურჯთანია და დღესაც მრისხანე პროკურორის როლს ასრულებს.—მასხოვს ერთი გამველვის გამოსვლაც. ეს იყო ზელენსკი, მაშინდელი მოსკოვის კომიტეტის მდივანი და ეხლანდელი ცენტროსოიუზის თავმჯდომარე. მან მიმართა კრებას შემდეგი სიტყვებით: გაგზავნეთ ერთად ათი ათასიოდე (ერთი სვოლოჩი) მჩატე ტანისამოსით ნარიმში და ერთ ზამთარში ამოსწყდებიანო. ასე ბოროტად იყენებენ კრილენკები და ზელენსკები ქართველი ხალხის სტუმართმოყვარეობას: ჩამოდიან საქართველოში სანებივროთ და ჯანის მოსაკრებად, ხოლო ქართველებს მიერეკებიან ნარიმის ტუნდრებისკენ.

ექვს გარეშეა რომ ხელისუფლებამ იცოდა რომ აჯანყება ეწყობოდა. მან არ იცოდა რიცხვი და ადგილი, სად მოხდებოდა პირველი გამოსვლა, ხოლო საქართველო რომ ემზადებოდა აჯანყებისთვის, ეს იცოდა. მე ასეთი რამეც გამიგონია: ვითომ პარტიტულ კომიტეტში ან მასში შემავალ ერთ ერთ პარტიის ცენტრალურ კომიტეტში, თავიდანვე იყო ჩეკის კაცი და თავის როლს კარგად ასრულებდა. მე არც მაშინ და არც ეხლა მჯერა, რომ ასეთი დიდი კაცი ვინმე ყოფილიყო ჩეკასთან დაკავშირებული, მაგრამ რომ ჩეკის აგენტურამ ძალიან ბევრი საიდუმლოება იცოდა, ეს აშკარაა. მარტო ის ფაქტი, რომ ამდენი მეთაური ჩავარდა, საკმაოა დავასკვნათ, რომ ჩეკა კარგათ მუშაობდა.

მე ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ მთავრობა, მას რომ სურვილი გამოეჩინა, შესძლებდა აჯანყების ხელის შეშლას წინასწარ ზომების მიღებით. ორჯონიკიძე და მიასნიკიანი «კეთილსინდისიერად» ასრულებდენ სტალინის სისხლიან დირექტივებს. სტალინმა მისი თბილისში ყოფნის დროს განაცხადა, რომ საბჭოთა ხელისუფლების გამაგრება მხოლოდ სამოქალაქო ომში შეიძლებაო, თბილისის ირგვლივ პროლეტარული მიმოცვა უნდა შეეკმნათო, მუშას და გლეხს ბურჟუაზიის სისხლი უნდა გავაშინჯიოთო. საქართველოს ოქტომბრის უთო უნდა გადაუსვათო. აი ამ მიმართულებით მიყავდა საქმე ორჯონიკიძეს და მიასნიკიანს. ისინი ყოველვე ზომას ხმარობდენ იმისთვის, რომ ხალხი მოთმინებიდან გამოეყვანათ. მასხოვს ერთი შემთხვევა. 1922 წელში, რომელიც კომუნისტი მოკლეს თბილისში. მკვლელი ვერ აღმოაჩინეს, იმ საღამოს ცეკას სხდომა გვექნდა. ორჯონიკიძე და მიასნიკიანი რიგზე შეშინებული იყვნენ, მათ ეშინოდათ ინდივიდუალური ტერორის. ორჯონიკიძემ გვითხრა: «თუშეკა რევოლუციური არ იძლევა საკმაო გარანტიას, მაგრამ ჩვენ ყველას თან უნდა გვექნდეს რევოლუციური, თორემ მენშევიკები სათითაოდ ამოგვხოცავენ ყველასო», და აქვე დაუმატა: «ნეტავი ერთი აჯანყებას მოაწყობდენ, რომ აჯანყებულნი სისხლში ჩავახრჩოთ და მით გავამაგროთ პროლეტარიატის დიქტატურაო». ორჯონიკიძე და მიასნიკიანი ეძებდენ შემთხვევას დაემტკიცებიათ ხალხისთვის თავიანთი უღმობელობა.

აჯანყება იყო მასიური, ხალხური. მისი მთავარი მამოძრავებელი ძალები იყვნენ გლეხები და მუშები,

მაშაქაცები და დედაქაცები, დიდი და პატარა. რა თქმა უნდა ყოფილი თავად-აზნაურობაც და მღვდლებიც იღებდნენ მონაწილეობას, მაგრამ როგორც ქართველები და არა როგორც რომელიმე წოდების წარმომადგენლები.

აჯანყების პირველ დღეებში, ხელისუფლებას დაბნეულობა და შიში ეტყობოდა. როგორც გამიგონია პარტიულებიდან, ორჯონიკიძემ და მთავარი კიანში სასწრაფოთ დასტოვეს თავიანთი ბინები და გადავიდნენ რომელიმე ექიმის (სომხის) ბინაზე და იქედან აძლევედნენ დახვრებების ბრძანებებს. შემდეგში, როდესაც უკვე ხმა გავრცელდა, რომ ათასობით არის დახვრებული, და ხალხი შიშის ზარმა შეიპყრო. გამოდგრენ მელამურებივით ბნინდან და ჩეკისტებით გარშემორტყმული მიდიოდნენ სასახლეში და აზნაირადვე ბრუნდებოდნენ უკან. მახრებშიც იმავე სურათს ქონდა ადგილი. საკმაო იყო ერთი სილის გარტყმევა და დაპატიმრება სენაკის აღმასკომის თავმჯდომარის სამსონ მამულიასთვის, რომ ის დაჩოქილი შეხვეწოდა აჯანყებულებს, ეპატივიბით მისთვის ყველა ცადვები და არ მოეკლათ, რადგან ვითომ ის ძალით ვაკომუნისტეს, თორემ მას არაფერი აქვს საერთო ავაზაკ კომუნისტებთან. მაგრამ როცა სენაკს საშა გეგეჭკორი ეწვია ჯარის ნაწილებით და ტყვიამფრქვევლებით, ს. მამულია კრილენკოსავით ცეცხლს აფრქვევდა თვალებიდან და უდანაშაულოთა სისხლით წურბელივით ვაიბერა.

არ ყოფილა არც ერთი შემთხვევა, რომ აჯანყებულებს დატუსაღებული კომუნისტი მოეკლათ. ეს იმდენად აღსანიშნავი ფაქტი იყო, რომ თვით სიყაღის და გათახსირების ოსტატმა ორჯონიკიძემ ვერაფერი შეთხზა ამის შესახებ გარდა იმისა, რომ დასცინოდა «მენშევიკების სანტიმენტალობას», რომ არაფერი მოკლეს და თანაც დატუსაღებულებს ხაჭაპურებს აუძევედნენ. დოქტრინების მოწინააღმდეგე, სისხლით მთვრალ ჯალათებს როგორ შეუძლიან ჩასწვდენ ქართველი ხალხის რაინდულ სულს, ქართულ დარბაისლობას და სულგრძელობას. ისინი ჩვეული იყვნენ რუსეთის სცენებს, სადაც კაცს ნაჯახით თავს უპობენ ან და «პრორუბ»ში აცდებენ. რაც შეეხება ბრძოლის დროს, იარაღით ხელში, დახოცილებს, ამას კი ქონდა ადგილი და მთელ საქართველოში შეტაკებების დროს, მოკლულ კომუნისტების რიცხვი უდრიდა 67 კაცს. უმეტესი ნაწილი იმათაგანი მოკლული იქმნა სამეგრელოში, ვინაიდან ყველაზე მეტი შეტაკებები იქ მოხდა. სანამ აჯანყება მოხდებოდა, მაშინ დახვრებებს ქონდა ადგილი, მაგრამ რაოდენობის შესახებ დანამდვილებით არაფერი შემოძლია ვთქვა, ვფიქრობ რომ, თუ ასამდე არა, რამოდენიმე ათეული მაინც იყო. ამ «ოპერაციას» ისე ატარებდნენ, რომ ძალიან გამოცდილი პატიმრებისთვისაც საიდუმლოებით იყო მოკლული. რუსეთში გაგზავნის «ინსცენირაკებით» ჩქმალადდნენ ამ ქურდულ დახვრებებს.

უპირველესად ყოვლისა, სტალინის ბრძანებით, შედგენილი იყო დასახვრეტა სიის განაწილება (რანგორსტკა), ეს რუსული ყაიდა არის. ეს «რანგორსტკა» იმნაირათ იყო შედგენილი, რომ ის სწვდე-

ბოდა არა თუ მახრისა და რაიონების ცენტრებს, არამედ სოფლამდი ჩადიოდა, ე. ი. განრისხებულ კომუნისტების ქურუმების სამსხვერპლოზე ყოველ სოფელს უნდა წარეგზავნა «ზვარაკი». უდიდესი ნაწილი ამ «რანგორსტკის» მოდიოდა თბილისზე მისი საფეს სატუსაღოებით, და არაფერში დამნაშავე, არაფერ შუაში მყოფ, ქართველ მცხოვრებლებზე. პროვინციაში დახვრეტები ხდებოდა უმეტეს ნაწილად მახრისა და რაიონის ცენტრებში. როგორც გამონაკლისი, სოფლებშიც ხვრეტდნენ, როდესაც ვერ ასწრებდნენ რაიონულ ცენტრში გაგზავნას. თბილისში სატუსაღოების გაცალიერებასთან ერთად, პარალელურად, მიდიოდა ნადირობა ქართველებზე ხელათ შექმნილი რანგების საშვალებით. რანგები შედგებოდა თითქმის ასი პროცენტით რუსებისაგან, სომხებისაგან და რუს ებრაელებისაგან. ისენი წინდაწინვე შემდგარ სიებით დადიოდნენ და იჭერდნენ ხალხს, როცა სიებმა არ იქმარა, მიდიოდნენ ენობებში და მეწვევს ეკითხებოდნენ: ვინ სცხოვრობს ამ ენოში ქართველი. იმ ხანებში ქართველობა საკმაო საბუთი იყო, რომ დაეხვრიტეთ. როგორც მე მიაბმეს, განსაკუთრებულ ენერგიას იჩენდა სახელმწიფო ბანკის მმართველი ფესუკი. ის ფესშიშველა, ქუსლ ჩაწყეტილი წულებით დარბოდა ღამით და ეძებდა ქართველებს. მთელი ქალაქის დაწესებულებების სატვირთო და მსუბუქი ავტო-ტრანსპორტი, მობილიზაცია ქმნილი იყო ჩეკასგან და მიეზიდებოდა მსხვერპლებს ღამით საბურთალოზე და იქვე ხელეშეკრულების და ტანისამოს გააპრცულებს სოცავდნენ. თბილისის შემდეგ გორის მახრა მოდის, მსხვერპლის რაოდენობით, შემდეგ—სამეგრელო, შემდეგ კახეთი, ჭიათურა და ბოლოს ქუთაისი-სამტრედია. მახრებშიც დასახვრეტი ხალხი ქალაქს გარეთ გაჰყავდათ და იქ ხვრეტდნენ. შოფერებისაგან გამიგონია, რომ დასახვრეტად გამგზავრებულნი «დიდებს» იმდეროდნენ და გმირულად იხოცებოდნენ. ცალკე ეპიზოდები ასეთი მახრის: თბილისში მოხსენებას აკეთებდა თავის «სამირო» საქმეებზე არჩულ გიორგაძე, გორის სამაზრო კომიტეტის მდივანი. ოპონიციიდან მას შეეკითხნენ: რამდენი დახოცეს და რათ დახოცეს ს. რუისში ბავშვები. გიორგაძემ უპასუხა 39 ბავში დახოცეთო. ორჯონიკიძემ დაიბოავლა: «რამ შეგაწუხათ, რაშია საქმე, გეცოდებათ აზნაურების ბავშვები». რაი თურაში დახვრეტების ჩასატარებლად, ორჯონიკიძემ სიმონ ჯუღელი გაგზავნა, რომელიც მაშინ საქ. პროფკავშირების მდივანი იყო. ჯუღელმა კრებას უამბო, როგორ აავსო საქონლის ვაგონები დაჰქერილებით, წამოიყვანა იქედან. ზესტაფონში ჩიხში ჩაყენა და ტყვიამფრქვევლებით საცერსავით აქცია ვაგონები. ამ დამსახურების შემდეგ, ორჯონიკიძის ბრძანებით, ჯუღელი «არჩულ» იქმნა სახ. კომ. საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილედ. თელავში, ჩეკის თავმჯდომარედ ნამდვილი ეპილეპტიკი ჯაფარიძე იყო. მასთან მივარდა კომსოპოლი ვაჩხაძე და ემუდარებოდა, რომ მისი უდანაშაულო. მოხუცი მამა არ დაეხვრიტათ. ჯაფარიძე გაბრანდა,—თუ როგორ გაბედა კომსოპოლმა «კონტრ-რევოლუციონერ» მაშისთვის გამოსარჩლება და უყვირა მას:

«არამც თუ არ გავათავისუფლებ მამა შენს, არამედ თითონ შენ დაგანგრეტიებ»-ო. ახალგაზდა ვახანძემ რევოლუციით იქვე მოჰკლა ჯაფარიძე, რის შემდეგ ის მამასთან ერთად დახვრიტეს. ბორჩალოს ჩეკა ატყობინებდა თბილისს: «ათის მეტი დასახვრეტი ვერ ვიშოვეთ». თბილისი დეპუტით უბასუბნებდა: «დესიატ მალა, რასსტრელივიაიტე სმელა». კიდევ მრავალი ეპიზოდების მოყვანა შეიძლებოდა მაგრამ არ მინდა მკითხველი შეეაწუხა ჯალათების ასეთი აღმასწავლებელი ორგანიზაციით. ბ. ხომერიკი, ბ. ჩხიკვი-შვილი, გ. ფალავა და ვ. ნოდია, აჯანყებამდი იყვნენ გაცხადებული რუსეთში და ისენი სტალინის ბრძანებ-ებით იყვნენ დახოცილი, კარგად არ მახსოვს, როს-ტოვნი თუ ტაგანროვში. სტალინ-დნეპროვისკის სა-საკლავო სამ დღე და ღამეს განუწყვეტლივ მუშაობ-და. სამი დღის შემდეგ, სტალინის ბრძანებით შეჩე-რდა ბითუმად სისხლის ღერა, ხოლო «გეგმინი» «ნორმალური ტემპით» მკვლელობა იყო. არის და იქნება, სანამდი ძლიერა მოსილი ხალხი კისერს არ მოუგრეს სისხლში მტურავ სტალინს და მის ავაზა-კების ბრბოს.

სამწუხაროთ, ამ ერთსულოვანმა ხალხურმა აჯა-წყებამ ვერ გადასტრა საკითხი და ვერ დაგვირგვინდა გამარჯვებით იმიტომ, რომ ერთის მხრით საქართ-ველოში საკმაო რუსის ჯარი იდგა უკვე და თანაც ბაქო-ერევნიდან სასწრაფოთ გადმოისრრლეს ახალი ჯარები; მეორე მხრით აჯანყება შემოფარგლული იყო მარტო საქართველოს საზღვრებით, ჩვენი მე-ზობელი კავკასიის ერები ვერ იქნენ ჩაბმული აჯან-ყების ფერხულში, იმ დროში მხოლოდ კავკასიის ძალითა გაერთიანებას შეეძლო საკითხის გადაჭრა. არ შეიძლია გვერდი აუხვიო ერთ გარემოებას: აჯან-ყების დროს დიდი და პატარა ევროპიდან ელოდა შეველას. ამბობდენ: ერთი კვირით რომ თბილისში გაემარდებოდეთ, ბათუმით ევროპელები მოგვე-შველებიანო.—ეხლაც არ შემიძლია გარკვეულათ ვთქვა, იყო ეს პროპაგანდის ნაყოფი, თუ ილიუ-ხიები.

დახვრეტების მთავარი ხელმძღვანელი პირები იყვნენ: ალექსანდრე მისანიკიანი (ის გაცილებით ნი-ჟიერი და ჰქვიანიც იყო ორჯონიკიძეზე და ეს უკა-ნასკნელი მისი დიდი ზედ გავლენის ქვეშ იყო), სერ-გო ორჯონიკიძე, სერგეი კიროვი, ამიაკ ნახარეტი-ანი, მოგილევსკი, გეურჟ ოთარბეგოვი, მამია და მა-რიამ ორახელაშვილები, დავით კანდელაკი, მიშა კა-ხიანი, ბესო ლომინაძე, ლევან ლოდობერიძე, პეტრე აღნიაშვილი, შალვა მათიკაშვილი, გიორგი სტუ-რუა, ეპიფანე კვანტალიანი, სიმონ ჯუღელი, საშა გეგეჭკორი, კოლია და ვალია ბახტაძეები.

დახვრეტილთა რაოდენობას სუთიდან ექვს ათა-სამდე ასახელებდენ.

დახვრეტების შემდეგ ჯალათები ერთმანეთში ხუმრობდენ, რომ საქართველო ყველა ქვეყნებზე მო-წინავე და დემოკრატიული ქვეყანა არისო, საქართ-ველოში ყველა ციხეები თავისუფალი არისო.

კორილე კავანაძე.

მრის სამაგალითო გეგაღი

7 მარტს 1935 წ. მთელმა ჩეხოსლოვაკიის ერმა შეუდარებელი ენტუზიაზმით იღვრესაწაულა თავისი მსცოვანი ბელადის პრეზიდენტ მასარიკის დაბადე-ბის 85 წლის თავი. უცხოეთშიაც, არც ერთი კუთხე არ დარჩენილა დედამიწის ზურგზე, სადაც კი რამდენ-იმე ჩეხოსლოვაკელი ცხოვრობს, რომ ასეთივე ზე-იმით არ გადაეხადოთ ეს წლის თავი.

რომ ეს დღესასწაული სრულებით არ ჰგავდა სხვა ქვეყნების ანალოგიურ შემთხვევების უსულო ოფიციალურ ზეიმს, ამის ნახვის შემთხვევა ქქონდა და უშუალოთ დანერწმუნდი. 7 მარტს ჩეხოსლოვაკი-ის წარმომადგენლობამ ენენევაში გამართა საღამო სწორეთ იმ ბინაზე, სადაც 20 წლის წინად ავსტრო-უნგრეთიდან გამოქცეულმა მასარიკმა პირველად შეკრიბა თავისი თანამემამულე ემიგრანტები, ვაც-ნო თავისი აზრი დიდი ომის მიერ შექმნილ პერსპე-ქტივებზე და წარმომადგინა თავისი პროგრამა. ეს ის-ტორიული დარბაზი იმყოფება «კაფე სვობოდას» მალა, რომელიც მაშინაც იმავე ჩეხს ეკუთვნოდა და სადაც ასვლა თვით ამ კაფეში გაუფლელად შეუძლე-ბელია. ეს დარბაზი, რომელიც ახლა საკურთხევე-ლის შთაბეჭდილებას იძლევა, საკმარისად დიდი, მთელი პირველი სართული უკავია. მაგრამ იქ ამ სა-ღამოს ხალხის ტევა არ იყო: დაესწრენ ყველა ენენ-ვაში მსცოვრები ჩეხოსლოვაკელები; ჩეხოსლოვაკი-ის წარმომადგენლობამ მიიპატიეა ზოგი უცხოე-ლიც. კრების თავმჯდომარედ და უმთავრეს მომხსე-ნებლად ჩეხოსლოვაკელებმა გამოიყვანეს მათი უერ-თულესი მეგობარი ენენველი დეპუტატი. «ყურნალ დე ენენვის» ყოფილი დირექტორი ედუარდ შაპიუ-ნიხა, რომელიც ჩვენი კარგი მეგობარიცაა. შაპიუ-ნიხამ ორივე ორი ჩინებულად შეასრულა. ჩეხო-სლოვაკიის წარმომადგენელმა და კოლონიის თავმ-ჯდომარემ შესამჩნევი სიტყვები წარმოსთქვეს. აღ-გილი ჰქონდა აგრეთვე იუგოსლავიის და ზოგ სხვა ქვეყნების წარმომადგენელთა სიტყვებაც. ზეიმს დაესწრო მონტრედან სპეციალურად მოსული მასა-რიკის სიძე რევიონი, რომელიც აგრეთვე ჩვენი კარ-გი მეგობარია და რომელმაც სხვათა შორის მითხრა, ოცი წლის წინად ჩეხოსლოვაკიის მდგომარეობა დღევანდელ საქართველოსაზე გაცილებით უფრო უნუგეშო და უპერსპექტივო იყოვო. ანალოგიური სიტყვებით მომართეს, კრების გათავების შემდეგ შეხვედრების დროს, იმავე თავმჯდომარე შაპიუ-ნიხამ, ჩეხოსლოვაკიის და იუგოსლავიის წარმომად-გენლებმა და ბევრმა სხვა მეგობრებმა.

27 ოქტომბერს 1918 წ. ავსტრო-უნგრეთი, რომ-ლის უღლის ქვეშ ბოჰემია გმინავდა, გამოეთიშა დიდ ომში გერმანიას. მის კაპიტულაციის მეორე დღესვე, 28 ოქტომბერს, ჩეხებმა პრალაში თავის ქვე-ყნის დამოუკიდებლობა გამოაცხადეს. იმავე დროს მათი ენენვაში მყოფი დელეგაცია ამ დამოუკიდებ-ლობის ცნობის შესახებ მოლაპარაკებას აწარმოებ-

და ალიების მთავრობებთან, მასარიკი ვაშინგტონში იმყოფებოდა და მაშინ ყოვლის შემძლე ვილსონს თავში უნერგავდა იმავე დამოუკიდებლობის საფუძვლიანობას და მას საზოგადოთ თავის შეხედულებას აცნობდა ევროპის შესახებ. ამერიკაში ის მოხვდა რუსეთიდან; ბლოშვიციების გამეფების შემდეგ, ციმბირით წასული უკვე 68 წლის მოხუცი! 14 ნოემბერს პრალაში «ეროვნული რევოლუციონური კრება» ერთხმად ირჩევს მასარიკს ახალ შექმნილ რესპუბლიკის მუდმივ პრეზიდენტად, რომელიც ამ ამბვის მიღებისას, ვილსონთან კვლავ მოლაპარაკების შემდეგ, სტოვენს ამერიკას, გზადგზა ჩერდება ლონდონში, პარიზში და რომში მთავრობებთან მოსალაპარაკებლად თავის ქვეყნისთვის მჭიდრო კავშირის შესაქმნელად. ის მოდის პრალაში მხოლოდ 21 დეკემბერს. მისი მოსვლა ისეთივე აღფრთოვანებელი ზემოთ აღნიშნა ხალხმა, როგორც ახლა მისი 17 წლის განუწყვეტელი პრეზიდენტობა და მისი დაბადების 85 წლის შესრულება.

პრეზიდენტ მასარიკზე ძალიან ბევრი დაიწერა წინდაც. მაგრამ განსაკუთრებით ახლა არ დარჩენილა თითქმის არც ერთი გზებით ქვეყნიერებაზე, რომელსაც ერთი ან ორი სტატია მაზე არ დაეწეროს, მისთვის ქება არ შეესხას და ის არ ედიდებოს. მასარიკი ჭეშმარიტად საქებ-სადიდებელია... ხოლო ყველა ამ ნაწერებში არსად სხანს მისი სრული, ნამდვილი სურათი: რაშია მისი სიდიდე? რითი დაიმსახურა მან ეს საერთო პატივისცემა და სიყვარული?— მასარიკი დიდი ბრძენი კაცია და ფილოსოფოსი, დიდი მეცნიერი პროფესორი და პოლიტიკოსიაო და სხ.—სწერენ. ხოლო განა ცოტანი ყოფილან მასარიკზე უფრო დიდი ბრძენი, ფილოსოფოსი, მეცნიერ-პროფესორები და პოლიტიკოსები, რომლებიც დიდ ადამიანად ვერ შექმნილან და ბევრ მათგანს სავსებით შეუმჩნევლადაც ჩაუვლია?

რაშია საქმე?—მასარიკი ხალხის (და არა პარტიის) ბელადის ნამდვილი ტიპია. მისი გავლენა თავის მეგობრებზე მით უფრო განუსაზღვრელია, რომ ის სავსეა კეთილშობილებით. მისთვის წვერილი ეშმაკობა და დაბალი მანევრები არ არსებობს არამც თუ თავის მეგობრების მიმართ, არამედ მტრების წინააღმდეგაც. ის მტერთანაც კეთილშობილია. ეს კეთილშობილება ხიბლავს გარეშე წრეებს, მათ უახლოვებს და უმეგობრებს. ის მძიმე არტილერიაა აგრეთვე მტრულ ბანაკისათვის. ის მას არღვევს და იმორჩილებს. გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმ ფაქტსაც, რომ მასარიკის მოქმედებაში ვერ დაინახავთ წინამდევობას. ამ მოქმედებების ისტორიას რომ თვალს გადავკლებთ, ასე გვეჩვენება, რომ ეს ერთი ძალიან ლოდიკურად დაწერილი წიგნია, სადაც ავტორს თავი მოუყრა მხოლოდ ყველა იმ არგუმენტებისათვის, რომლებიც ამართლებენ მის აზრს. ეს აიხსნება იმით, რომ მასარიკი ახალგაზდობითვე უღმობელი მტერი იყო ყოველივე სიყალბის და უკიდურესი მომხრე სიმართლის. აი ერთი ფაქტი:

1886 წ. დასაწყისში, დიდმა პატრიოტმა ცნობილმა პროფესორმა გებაურმა, რომელიც აგრეთვე

პოეტიც იყო, ძველი პოეტური ხელთნაწერები აღმოაჩინა ჩეხურ ენაზე, რამაც ჩეხური კულტურა უძველეს სლავიანურ ცივილიზაციად წამოაყენა. ამ აღმოჩენამ დიდი სენსაცია მოახდინა და ეს დაჩაგრული ერთი გამოაჩინა და ასწია მსოფლიოს საზოგადო აზროვნების თვალში. მაშინ ახალგაზდა მეცნიერმა პროფესორმა მასარიკმა, რომელიც აგრეთვე პატრიოტი იყო და ძალიან პატივს სცემდა თავის კოლეგას და მასწავლებელ გებაურს, ამ უკანასკნელს წერილი მისწერა, სადაც მანუსკრიპტების სინამდვილეში ეჭვი შექონდა, დაბოლოს მათ აპოკრიფად აცხადებდა. მასარიკის ამ გამოსვლამ მთელი ჩეხური საზოგადოება ააღელვა და პატრიოტები მის წინააღმდეგ აამხედრა იმ ზომამდე, რომ მასარიკს ეროვნული საქმის მოლაპატედაც სთვლიდენ. მასარიკი თავს იცავდა: მართალია, ამ მანუსკრიპტებს ახლა ჩვენი ეროვნული საქმისათვის სარგებლობა მოაქვს ჩვენს ქვეყანაზე ევროპის ყურადღების მოპყრობით, მაგრამ ისინი ყალბია და წმინდა საქმე ყალბი დოკუმენტებით არ გაკეთდება. შემდეგ გამოირკვა, რომ პროფესორ გებაურს მეტის პატრიოტული გულწრფელობით თვით შეეთხზა ეს მანუსკრიპტები!

მასარიკს დიდ ტაქტთან, კეთილშობილებასთან და სიმართლის სიყვარულთან ერთად მეოთხე, ბელადისათვის აუცილებელი, თვისებაც აქვს: შორს მჭვრეტელობა. 1914 წლის მიწურულში, როცა რუსეთის ჯარები კარპატის ქედებს მიადგენ და ავსტრიას დამარცხებას უქადდენ, ჩეხიის განმათავისუფლებელ რევოლუციონურ ორგანიზაციებს ბჭობა ჰქონდათ, თუ რა ტაქტიკას დასდგომოდენ. ყველა ამ აზრის აღმოჩნდა: «გავულოთ კარები, შემოვუშვათ რუსები». მიუხედავად იმისა, რომ ყველაზე უფრო დიდი რუსოფილი მასარიკი იყო, ის ენერგიულად ჩაერია დებატებში წინამდევი აზრის დასამტკიცებლად და გაათავა შემდეგი დამახასიათებელი სიტყვებით: «რუსების შემოშვება ადვილია, მაგრამ მათი განდევნა ძნელი იქნება».

დასასრულ უნდა დავსძინო, რომ მასარიკი ჩვენი ეპოქის უდიდესი დემოკრატიცაა. არიან პოლიტიკოსები, რომელნიც დემოკრატიზმის პრინციპზე ბევრს ქადაგებდენ, მაგრამ პირველ შემთხვევაშივე, როცა ძალაუფლება ხელში ჩაიგდეს საშინელი ოლიგარხია გააძეფეს და დემოკრატიას სახელი გაუტყეს. ხოლო მასარიკი დარჩა პრაქტიკულადაც ერთგული დემოკრატიზმისა, და თუ დღეს ჩეხოსლოვაკიაში დიქტატურა არაა და იქ თავისუფლება ბატონობს, ამაში დიდი წილი უდვს მასარიკს.

ხარიტენ შავიშვილი.

წყნარ ოკეანეს კროზლემა

VI.

მეფეთა რუსეთს აზიაში დიდი იმპერიალისტური მიზნები ჰქონდა დასახული. მის დასაპყრობათ განსაკუთრებულ აქტივობას იჩენდა. მან აქ ორი მთავარი მიზანი დაისახა: აღმოსავლეთით, წყნარ ოკეანეს ნაპირებზე გაბატონება და სამხრეთით, თბილ ზღვებზე გასვლა და დიდი ბრიტანეთის მთავარ კოლონიის, ინდოეთის, დაპყრობა.

პირველი მიზნის განსახორციელებლათ რუსეთი მე 19 საუკუნის მეორე ნახევარში იაპონიის და ყვიითელ ზღვების რაიონებში საკმაო კარგათ მოკალათდა. სამხრეთ და აღმოსავლეთ ჩინეთის ზღვებს შუა მდებარე კუნძულ ფორმოზასაც დაეპატრონა და წყნარ ოკეანეზე ბატონობის განსამტკიცებლათ მანჯურის დასაპყრობათ კბილებს ილესავდა. მანჯურია რუსეთისთვის უნდა გამხდარიყო ის, რაც ინდოეთია დიდი ბრიტანიისთვის. რუსეთი თავს იხრბდა დასავლეთ ევროპის წინაშე და სრულიად ანგარიშს არ უწევდა ამომავალი მზის იმპერიის—იაპონიის—სამხედრო სიძლიერეს. კორეის ტყეების ექსპლუატაციამ, ციმბირის მაგისტრალის გაყვანამ, ავანტურებმა კვანტუნის ნახევარ-კუნძულზე და სხვაგან, რუსეთ იაპონიას შორის ომი აუცილებელი გახდა. იაპონიის უკანასკნელ ცდამ შორეულ აღმოსავლეთში კონფლიქტს ბოლო მოღებოდა შეთანხმების გზით და ამ მიზნით გრაფი იტოს ჩამოსვლამ პეტერბურგში მიზანს ვერ მიაღწია.

იაპონიასთან ომში დამარცხების შემდეგ, რუსეთმა დაინახა, რომ წყნარ ოკეანეზე არა თუ გაბატონება, ფეხის მომავრებაც ძნელი ყოფილა; აგრესიული პოლიტიკა დროებით შეენელა და იაპონიასთან შეთანხმების გზას დაადგა.

სამხრეთ ზღვებში გასასვლელად და იქ თავისი პეგემონიის განსამტკიცებლათ რუსეთმა თურქესტანი დაიპყრო. სპარსეთი და ავღანისტანი მეზობლად გაიხადა, ინგლისის ინდოეთსაც მიუახლოვდა.

ამ უზარმაზარ ქვეყანას ისე კარგათ უვლიდა, რომ უმიწაწყო თურქმენებს, ყირგიზებს, ყაზახებს დაპყრობილ რაიონებიდან ერეკებოდა, რომელნიც საარსებო საფუძველს მოწყვეტილნი, ნადგურდებოდნენ. ვისაც პატარა ნაჭერი მიწა გააჩნდა, ამ მიწას მთავრობა ართმევდა და მათ ადგილას ცენტრალურ და სამხრეთ რუსეთიდან გადმოსახლებულ გლეხებს ასახლებდა. მიწა წარმეულ გლეხების ბედი იგივე იყო, რაც უმიწაწყოთა. რომ თურქესტანი მუდმივ მორჩილებაში ყოლოდა, ერთ დამორჩილებულ ერს, მეორეს უსევდა. ამ მდიდარ მხარეში მრეწველობის განვითარებას რუსეთის მთავრობა განზრახ აფერხებდა, ტექსტილური წარმოება კი სრულიად აღიკრძალა. მთელი ამ გაუგონარი პოლიტიკის მიზანი ის იყო, რომ ინგლისთან მოსალოდნელ ომის დროს, რაც შეიძლება ნაკლები ადგილობრივი მცხოვრებლები დარჩენილიყო; ვინც დარჩებოდა, ერთიმეორეს გადაკიდებული ყოფილიყო, უვიცი და გალატაკებუ-

ლი, რომ მისი საქსპანსიო მუშაობისთვის ხელი არ შეეშალა. ამავე დროს მთავარი ყურადღება სამხედრო გაძლიერებას და იარაღის უღარუნს ექცეოდა. ერთი წელიწადი არ იყო გასული მას შემდეგ, რაც ალექსანდრე მესამე ტახტზე ავიდა, რომ მოხდა მეტად სერიოზული ინცინდენტი რუსეთ-ავღანისტანის საზღვარზე, რომელმაც კინადამ რუსეთ ინგლის შორის ომი გამოიწვია. ინგლისის გავლენით, რომელიც შიშით შეკუთრებდა რუსეთის გავლენას თურქესტანში, ავღანელებმა დაიკავეს რუსეთის ტერიტორია კუშკოს სიმაგრის ახლო. დიპლომატურ მოლაპარაკებამ ინცინდენტი ამოწურა, ხოლო ამის შემდეგ რუსეთმა იარაღის უღარუნი შეანელა. ტერიტორიალური ექსპანსიის და თბილ ზღვებზე გასვლის საკითხი მომავლისთვის გადადო.

იმ პოლიტიკის საპასუხით, რომელსაც რუსეთი შუა აზიაში აწარმოებდა, 1916 წელს რუსეთის მონობისგან განსათავისუფლებლად ადგილობრივ ერებმა უზარმაზარი აჯანყება მოაწყვეს, რაც დამსჯელ რაზმებმა ცეცხლით და მახვილით ჩააქრეს. თურქესტანის ერებს მოკლე ხნის დამოუკიდებლობა 1918-1919 წლებში ეღირსა. ხოლო ისე, როგორც 1916 წელს დამსჯელი რაზმები შუა აზიის ერთა სხეულზე დათარეზობდნენ აჯანყებულთა რუსეთის სამფლობელოში შესარეკად, 1919 წლის ბოლოდან საბჭოების წითელი არმია ფრუნზეს, კუიბიშევის, ელიავას, რუდნეტაის და სხვათა მეთაურობით შუა აზიას რუსეთს უმორჩილებდა.

საბჭოთა რუსეთმა რაპოლოს და ბერლინის ხელშეკრულებების შემდეგ, მთავარი ყურადღება ისევ აზიას მიაპყრო. აზიის გასაბჭოებას შეუდგა. მესამე ინტერნაციონალის პროპაგანდა მოედო მანჯურიას, ცენტრალურ და სამხრეთ ჩინეთს, თავისუფალ მონგოლია-თურქესტანს. ჩიჩერინი, მოსკოვის საგარეო საქმეთა მინისტრი, ჩინეთზე გაბატონებას გომინდანის საშუალებებით ლამობდა. ეს უკანასკნელი კომინტერნის მუშაობას ხელს უწყობდა, სანამ არ მიხვდა, რომ მესამე ინტერნაციონალის მუშაობის მიზანია, ჩინეთის რუსეთის პროვინციათ გადაქცევა. გომინდანმა «უსინიდისოთ» მოსკოვს უღალატა. მას ზურგი შეაქცია.

ჩრდილო ამერიკის შეერთებული შტატები მოსკოვის ჩინეთში მუშაობას უარყოფით მოვლენად როდი სთვლიდა. ეს მუშაობა ხომ უწინარეს ყოვლისა იაპონიის წინამდევ იყო მიმართული. რუსეთი აღებ-მიცემობაში შეერთებულ შტატებს ამ უზარმაზარ ქვეყანაში არ ედარებოდა. მოსკოვს, მესამე ინტერნაციონალის გარდა ამ ხანად რა გააჩნდა და ჩინეთს რას მიყიდიდა. რუსეთის გაძლიერება კი მონგოლიაში, ჩრდილო და სამხრეთ ჩინეთის პროვინციებში და განსაკუთრებით მანჯურიაში, სამხრეთ მანჯურისა და კორეისათვის მუქარას ნიშნავდა. თუ ჩრდილო ამერიკის შტატები იაპონიის ზღვას ემუქრებოდა. რუსეთი, იაპონიის ეკონომიურ ბაზის მსავალელ გზებს ხმელეთით დაქებდა. ორთავისი მიზანი ერთი და იგივე იყო, ორივე მუშაობდა ია-

პონის აზიის მატერიკიდან გადავდების მიმართულებით.

ჩრდილო ამერიკის შეერთებული შტატების და რუსეთის ზრახვების ჩასაფხუვად და საარსებო ინტერესების დასაცავად, იაპონიის ყურადღება მანჯურისაკენ მიიმართა.

თვით რუსეთთან ომის დროს, კუნძულების ტერიტორია და კორეა, როლი იყო საკმარისი ბაზა ეკონომიური იაპონიისთვის. იაპონიას სჭირდებოდა დიდძალი რკინა, ფოლადი და ყოველივე ეს შორი გზიდან ბელგიიდან და ინგლისიდან მოჰქონდა. რკინის და ფოლადის უქონლობა მეტის მეტად ხელს უშლიდა იაპონიას რუსეთთან ომის წარმოებას და ამით აიხსნება სხვათა შორის რუსეთ-იაპონიის ომის გაკვირვება. სამხრეთ მანჯურიის იაპონიის ხელში გადასვლით, ამ მხარემ საკმაოდ გააღწია იაპონია, რკინით, ფოლადით, ქვანახშირით, მაგრამ მისი ზედმიწევნით განვითარებულ მრეწველობისთვის და გემთამშენებლობისთვის, არც ფოლადი და არც რკინა იყო საკმარისი. 1914 17 წლებში იაპონიას რკინა და ფოლადი ჩრდილო ამერიკის შეერთებულ შტატებიდან მოჰქონდა. ხოლო როცა ამ უკანასკნელმა დაინახა, თუ რა სისწრაფით ვითარდება მრეწველობა იაპონიაში, ფოლადს ემბარგო დაადო და ამ რიგით, როგორც მრეწველობა ისე გემთამშენებლობა იაპონიას დაუზიანა.

ჩრდილო მანჯურია მდიდარია ნედლი მასალით, უმთავრესად რკინით და ქვანახშირით. ეს უზარმაზარი ტერიტორია, რომელიც აღემატება სივრცით საფრანგეთს და გერმანიას ერთად აღებულს და რომლის მცხოვრებთა რიცხვი მხოლოდ ოცდაათ მილიონამდეა, ჩინელების სამფლობელოს შეადგენდა, რომელთა მთავარი ყურადღება ამ ქვეყნის გაჩინელებისაკენ იყო მიმართული, მხოლოდ ამ გაჩინელებებში არც აპლანი იყო და არც სისტემა. მეორე მხრივ, მეფეთა რუსეთი ამ ქვეყნის რუსიფიკაციას ახდენდა. რუსიფიკატორული პოლიტიკა, საბჭოთა რუსეთმა განაგრძო და გააძლიერა. მთელი მხარე მოსკოვის აგენტებით მოიფინა. მოსკოვის მანჯურიაში მუშაობა მით უფრო ადვილდებოდა, რომ აღმოსავლეთი ჩინეთის რკინის გზის ფაქტიური პატრონი რუსეთი იყო. ამ გზით კომინტერნის დირექტივები ქვეყანას უხვად ედებოდა. ჩინეთის და რუსეთის შორის ბრძოლამ, მანჯურია უპატრონო ქვეყანას დაამსგავსა. იაპონიამ ეს მდგომარეობა გამოიყენა. მანჯურიას პატრონად მოველინა. მან გაარღვია უშუალო საზღვრები ჩინეთ-რუსეთს შორის რომ არსებობდა, ეს ორი სახელმწიფო ერთი მეორეს დააშორა. მათ შუა თვითონ მოთავსდა. იაპონია რუსეთს უმეზობლდებოდა ამურის და ზღვის ნაპირა რაიონებში.

ი. სალაყაია.

წერილი ამერიკიდან

მოხდა ის, რაც მოსალოდნელი იყო—საბჭოების პოლიტიკამ წააგო ამერიკაში. შეერთებულ შტატების საგარეო მინისტრმა ვორდელ ჰოლმა 4 ნახევარ წუთს გაათავა «პოლპრედ» ტროიანოვსკისთან წელიწად ნახევარს გაკვირვებული «ბურთაობა» ძველი ვალებისა. მოლაპარაკება, დაწყებული მაქსიმე ფინკენშტეინის მიერ ვაშინგტონში, გაგრძელებული მოსკოვში ელჩ ბულოტიტის მიერ და ისევ გადმოტანილი ვაშინგტონში «პოლპრედ» ტროიანოვსკის მიერ, გათავდა ფიასკოთი.

7 თებერვლის გახეტების პირველი და მოწინავე წერილების გვერდები (ამერიკის გახეტებში მოწინავე წერილები თავსდება თითქმის ბოლოს) აჭრელებული იყო ასეთი სათაურებით: «შეერთებულ შტატებსა და საბჭოებს შორის ჩაიფუშა მოლაპარაკება ვალების შესახებ... შეერთებულ შტატებმა გააუქმეს საკონსულ მოსკოვში... შეჩერებულია საკონსულოების გახსნა ლენინგრადში, ვლადივოსტოკში და სხვა საბჭოების ქალაქებში... მოსკოვში ახალი საელჩოს ხუთი მილიონიანი ბინის კეთების გეგმა შეჩერებულია... ფლოტის და ჰაეროპლანების სამხედრო ატაშებს მოსკოვიდან გამოუძახეს... ექსპორტი-იმპორტის ბანკი იხურება... და სხვადასხვა... აქედან ცხადია ამ წერილების შინაარსი.

ვინც ჩვენს წერილებს თვალყურს ადევნებდა, მათთვის ასეთი მოვლენა არ იქნება მოულოდნელი. ჩვენ თავიდან და თავის დროზე აღვნიშნეთ მოსკოვიტების ხან სასაცილო და ხან აღმაშფოთებელი შთაბეჭდილება, რომელსაც ისინი აქ ახდენდნენ როგორც საგარეო, ისე თვით საშინაო პოლიტიკით.

«პოლპრედ» ტროიანოვსკის თეთრი სასახლიდან «უსიამოვნო სახით» გამოსვლა და «ლიმილის დაკარგვა»... მართლ თებერვლის რანდევუს შედეგებს არ უნდა მივაწეროთ.

საბჭოები იძულებული იყვნენ ამერიკისთვის ვალი «გადაეხადათ» იმ პირობით, თუ ამ ვალის რაოდენობას და ორჯერ მეტსაც უკან მიიღებდნენ სესხად. ეს ხუმრობა არ გაეგონათ: ექვსასი მილიონის ძველი ვალის მაგივრად საბჭოებმა ასი მილიონი შეაძლიეს და იმ პირობით, რომ—ასი მილიონი სესხად მიეღოთ და კიდევ ასი მილიონის კრედიტი აქ საქონლის საყიდლად.

ჩვენ ისევ შარშან ამ დროს ვიწინასწარმეტყველებთ (იხილეთ «დამ. საქარ.» თებერვლი 1934 წ.), რომ ამერიკელები არ წააგავენ იმ ქართველ დედაკაცს, რომელიც თავის ათი გაყიდულ ქათმის ბედ ერთის უკან მიღებით დაქმავიფილდა. მაგრამ მიზეზი ამ ანგარიშებში მართლ არაა. ამერიკელები ანგარიშშიაც თავაზიანი და თავდაპყრობი ხალხია; «პოლპრედს» დაჯდომას მაინც სთხოვდნენ, ქვეყნის თვალის ასახვევად ოთხ და ნახევარ წუთზე მეტს ემუშაიფებოდნენ (ქორობენ—არც სკამი მიართვეს, არც ქუდი ჩამოართვეს).—მთავარი ისაა, რომ ამერიკის მთავრობა სტალინის ყურმოპყრილი «კონგრესის»

მსგავსი როდია, რომ 118 კაცის დახოცვა ხელის აწევით და ტაშის დაკვრით დაადასტურეს;—ამერიკის ხალხი, პრესა და მთავრობა აღშფოთებული იყო კომუნისტების ავანაქური საქციელით აქ და, უფრო მეტად იქ—მათ სამფლობელოში. მთავრობა ადამიანებისაგან შესდგება, მოთმინების ფიალამ «პოლპრედის» დანახვანზე გადმოხეთქა. თვით ამერიკის ელჩის ბულლიტენის იქ ყოფნამაც ვერ უშველა, «პოლპრედი» ფიცხლად გამოისტუმრეს...

ქვეყანამ იცის და ჩვენც თავის ღრობე საქმაო საბუთები მოვიყვანეთ, რომ რუს ამერიკის «დაქორწინება» მოხდა ორი არგუმენტით: ერთი—მილიარდების ალბ-მიცემობის იმედით, მეორე—იაპონიაზე კონტრ-საომარი ეფექტების მოსახდენად და მისი აზიაში წინსვლის შესაჩერებლად. მიზანს ვერ მიაღწიეს, არც ერთი არ გამართლდა. «ნიუორკის ტაიმსი» ამას ახლა ასე იხსენიებს: «საქმის ვითარება იმის მაჩვენებელია, რომ ამ ორს ქვეყანას შორის (ამერიკა და რუსეთი) მდგომარეობა გამწვავებულია, თუმცა არა იმ წერტილამდე, რომ შეერთებულ შტატებმა უარყონ. მთავრობა გრძნობს, რომ მთელი ქვეყანა ახსნის ამ სიტუაციას არა ამ ორთა სასარგებლოდ. მიუხედავად ამისა ვფიქრობთ, ეს მაინცდამაინც დიდ გავლენას არ იქონიებს იაპონიის ხაზზე შორეულ აღმოსავლეთში. როცა ამერიკამ იცნო რუსეთი, იაპონიამ ამაში დანახა თავის საწინააღმდეგო მოქმედება და ახლა ამ უსიამოვნებას ალბად ახსნის თავის სასარგებლოდ. ყველაფერი ეს აწონდაწონილი იყო ვაშინგტონში, სანამ ახალი მიმართულება რუსებს ეცნობოდა. სულ ერთია, უამისოდაც იაპონია თავის გზას ადგია 1931 წლიდან, როცა მანჯურიასი შევიდა და არავინ იფიქროს, რომ ეს ახლა გამოიცივლება...»

«რაც შეეხება კომერციულ ანგარიშებს, განაგრძობს «ტაიმსი», 500 მილიონიან წლიურ ალბ-მიცემის ილუზიები ნამდვილად ათ მილიონამდე ჩამოვიდა»-ო...

რესპუბლიკანების ოფიციალზი და გავლენიანი გაზეთი «ნიუორკის ჰერალდ ტრიბუნის» ამბობს: «ცივი სიმართლე ისაა, რომ რუსეთის ცნობის ექსპერიმენტი იყო უდიდესი ფიასკო ადმინისტრაციის ისტორიაში. ... მილიარდების ვაჭრობის დაპირებები არარაობამდე ჩამოვიდა. მდგომარეობის ლოლიკა მოითხოვს, რომ ელჩის მაგივრად უნდა გვყავდეს მხოლოდ chargé d'affaires, ეს იმის მაჩვენებელი იქნება, რომ მთავრობა, რომელთანაც ის გაგზავნილია, აღარაა პატივიცემის ღირსი... აქაც ჩვენი მთავრობა ჩავარდა ისეთ მდგომარეობაში, რომ ჩუმად მაინც უნდა აღიაროს, რომ პრეზიდენტს ცუდი მრჩეველები ყავდა რუსეთის პოლიტიკაში»-ო...

გვახსენდება, საბჭოების ცნობის დროს იაპონიის საგარეო მინისტრის კაკი ჰიროტის ნათქვამი: «საეჭვოა, რომ უმაღლეს წერტილამდე განვითარებული კაპიტალისტური ქვეყანა შეეგუოს კომუნისტურ წესწყობის ქვეყანას»-ო.

ტროიანოვსკის უსიამოვნება უსიამოვნებაზე მოსდის. თითქმის ყველა შეერთებულ შტატების ქალაქებში საპროტესტო მიტინგები იმართებოდა იმ

მასიურ დახოცვების წინამდებ, რომელიც მოყვა კიროვის მოკვლას. მიტინგებზე მიღებული რეზოლუციები პრეზიდენტ რუზველტს ეგზავნებოდა. აგრეთვე სხვადასხვა გვარი პროტესტები იყო მიმართული «პოლპრედის» წინამდებ: დემონსტრაციები, რეზოლუციები, დელეგაციები, ხელმოწერილი წერილები და სხვა.

უკანასკნელთა შორის იყო წერილი საზოგადო მოღვაწეების და პროფესორების ხელმოწერით, ცნობილი მწერალის, ნობელის პრემიით დაჯილდოებული, სინკლერ ლუის მონაწილეობით, რომელშიც მოითხოვდნენ პასუხს ტროიანოვსკისაგან. სხვათა შორის ეს პირები თავის 18 იანვრის წერილში ამბობენ: «ჩვენ აქობამდე ვიცადეთ, რომ საბჭოების მოქმედების გამამართლებელი რაიმე ახსნა გამოქვეყნებულიყო... ახლა ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ საზიზღარი და უხეში დახოცვები მიმართული იყო ოპოზიციის დასაშინებლად, დაუმტკიცებლად და ნაშაულობისა. ასეთი დასჯა მხოლოდ მაგალითისა და გაკვეთილისთვის საერთოთ მთელი კაცობრიობის მიერ დაგმობილია»-ო...

ტროიანოვსკის პასუხი პროტესტის ავტორებმა არ გამოაქვეყნეს—ეს «პოლპრედისს» საქმეაო. მხოლოდ რეზოლუციით უპასუხეს («ნიუორკის ტაიმსი» 12 თებერვალი), რომ მისი ახსნა არაა დამაჯერებელი და დამაკმაყოფილებელიო.

საყურადღებოა, რომ არა მარტო «კაპიტალისტებმა» და მათმა მთავრობამ აქცია ზურგი კომუნისტებს, არამედ თვით სოციალისტურ ბანაკშიც ხანგასებით გაემიჯნენ წითელ «მეგობრებს». აქაც, როგორც ზოგიერთ სხვა ქვეყნებში, სოციალისტური პარტია და კომუნისტები შეეცადნენ საერთო ფრონტის მოწყობას. ხანგრძლივი ცდის შემდეგ ნიუორკის შტატის სოციალისტური პარტია გამოეთხოვა კომუნისტებთან მუშაობის შესაძლებლობის ილუზიებს და თავის საერთო ყრილობაზე მკაცრი რეზოლუცია გამოიტანა:

«გამოირიცხოს სოციალისტურ ორგანიზაციიდან ის სოციალისტი, ვინც აღიარებს ძალმომრეობას, უზიარებელ ამბობებას ან დიქტატორობას»-ო...

მოსკოვის «კონგრესის» მიერ მიღებულ რეზოლუციამ, რომ არჩევნები ამიერიდან ფარულ ხმის მიცემით ხდებოდესო, აქაურ პრესაში კომენტარები გამოიწვია. რასაკვირველია, არავის სჯერა, რომ საბჭოები დემოკრატიულ გზას დაადგებიან. სადაც ოპოზიციას თავისუფალი სიტყვა და პრესა არ მოეპოვება, იქ რა პარლამენტარიზმი და რა დემოკრატიზმიო. ბევრმა არ იცოდა და გაუვირდათ, რომ ყველა განათლებულ და კულტურულ ქვეყნებში ყველაოდ მიღებული სისტემა არჩევნებისა და ხმის მიცემისა საბჭოებს აქამდის არ ქონდათ. ამასთან თვით ახსნა «ახალი» ზომის შემოღებისა საოცარიო-«ნიუორკის ტაიმსი» თავის მოწინავე წერილში ამბობს: «ჩვენთვის საკვირველია საბჭოების მთავრობის არგუმენტი, რომ ფარული ხმის მიცემა შემოაქვს მიტომ, რომ საბჭოების რეჟიმი ახლა ურყევია,

მთელი ოპონიცია განადგურებული და გაწმენდილია და ყველა ერთი აზრისაა, და ფართო კენჭის ყრა მას ზიანს არ მოუტანს და სახიფათო არ იქნებაო. ჩვენ კი, აქ, კიდევ «ძველი» იდეები გვაქვს, რომ ხალხის ხმა და აზრის გაგება მაშინ გვინდა, როცა ხალხი ერთი აზრისა არ არის»-ო. გაზეთი იმეორებს თავისი მოსკოვში მყოფ კორესპონდენტის ჰაროლდ დენნის შენიშვნას: «შემოღება ფარულად ხმის მიცემისა აქ არ ნიშნავს თავისუფალი ხმის მიცემას. ძალაუფლების პატრონებმა ამ შემთხვევაშიც კარგად იციან, როგორ მიაღწიონ იმგვარსავე შედეგებს, რომელსაც ლებულობდენ აშკარა ხელის აწევით». «ტაიშის» სარკაზმით უმატებს: «ეს არის მეცნიერება და ხელოვნება საბჭოების ლიდერებისა, რომელიც უცნობია სხვა, დემოკრატიულ ქვეყნებში»-ო.

ნაურო.

ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ზ ი ა

ბ. კანდელაკი. «საქართველოს ერთგული მკურნეობა», წიგნი პირველი. გამომცემა დ. ხელაძისა, პარიზი 1935 წ.

ჩვენს ეკონომიურ ლიტერატურას და მის გამოცემლობას, ახლად დაწყებულ 1935 წელს, კარგი დარი უდგება, საიმედო და გამამხნეველებელი ნიშნები ესახება. წარსულს თებერვალში აქ, პარიზში, ზემოდ მოყვანილის სათაურით, ბ.ნ. კანდელაკის ახალი თხზულება გამოვიდა. ბ.ნ. კანდელაკი კარგად ცნობილია, როგორც საქართველოს ეკონომიკის ზედმიწევნით მცოდნე, ამავე დროს, როგორც სერიოზულად მომზადებული ეკონომისტი, იგი ადვილად ერკვევა ყველა იმ მასალებში, რომელნიც მრავლად არიან დაგროვილი ყველა ენების სპეციალურ ლიტერატურაში და არსებულ ეკონომიურ ამოცანებს გვიშუქებენ და გვიხასიათებენ. ავტორი, თანაც, გვეშველის გავერკვიოთ საქართველოს ეკონომიურ სინამდვილეში, მისი დაკავშირებით ახლად წარმოშობად ეკონომიურ პრობლემებთან. მეთოდი, რომელიც პატივცემულ ავტორს აუზრჩევია, სწორედ დროულია და მოსაწონიც, ვინაიდან ამნაირი დაკავშირებით იგი უფრო ნათელყოფს ჩვენი ქვეყნის მეურნეობის თვისებებს, მის ორიგინალობას, სადაც ამას ადგილი აქვს, და საერთაშორისო ეკონომიკასთან საერთო ნიშნებს. ამ ფართე გეგმის შესრულება ავტორს ნაკულისხმევი აქვს რამდენიმე წიგნის მანძილზე. ამ უამად მხოლოდ პირველი წიგნი გამოვიდა, იგი ეხება საქართველოს ტერიტორიას და მოსახლეობას. საქართველოს ეროვნული მეურნეობის შესწავლის აქედან დაწყება სავსებით მისაღებია, რადგან, თვით ავტორის სიტყვები რომ ვისარგებლოთ: «ტერიტორიის და მოსახლეობის შესწავლა წარმოადგენს საზოგადოთ სახალხო მეურნეობის შესწავლისათვის პირველ ნაბიჯს».

წიგნის შესავალში ავტორი იძლევა, სხარტულად და ნიჭიერად აღწერულ, მთავარ ეკონომიურ სისტემების და თეორიების აღწერილობას. ამ მუშა-

ობაში მოსაწონი ისიც არის, რომ იგი მკითხველს არ ახვევს თავს რომელიმე განსაკუთრებულ მიმართულებას და, როგორც ეს მოსალოდნელი იყო, იგი ბოლომდე სრულ ობიექტობას იჩენს. ეს წიგნი, სხვათა შორის, იმითიც განირჩევა საქართველოში ამ უამად გამოშვებულ გამოცემათაგან, რომ იგი შედგენილია ევროპის თავისუფალ პირობებში. უნდა ითქვას, რომ ამ ხასიათის შესავალი, რომელიც კანდელაკის წიგნშია მოთავსებული, ერთობ მოსაწონია და საჭიროც, რადგან მისი შრომა, უმთავრესად, ჩვენი ახალგაზდობისათვის არის შედგენილი. სავალალო და საწყენი მხოლოდ ის არის, რომ ავტორი იძულებულია სიტყვა მოკლედ მოსჭრას, არა სთქვას ყველა ის რაც სათქმელი აქვს და, ჯერ-ჯერობით მაინც, ვერ გამოიყენოს ის დიდი მასალა რომელიც მას დაგროვილი და შესწავლილი აქვს. ჩვენს ემიგრანტულ მდგომარეობაში მწერალი ხშირად იძულებული ხდება ამნაირი «ეკონომია» დაიცვას, რათა მით ნაშრომის გამოცემა გაადვილებული იყოს.

ბ. კანდელაკს რომ მისცემოდა მეტი ტექნიკური, უკეთ ვსთქვას, ფინანსური საშუალება, თავისი საინტერესო შესავალი უფრო ფართე უნდა შეედგინა, და ეს ჩვენ ახალგაზდობას შესძენდა საუკეთესო პოლიტიკურ-ეკონომიურ სახელმძღვანელოსაც.

იტყვეს განსაკუთრებულ ყურადღებას ის გარემოებაც, რომ წიგნში მოთავსებული მრავალი სტატისტიკური მასალა დიდის ცოდნით, სიფრთხილით და ხერხით არის გამოყენებული.

ეს მასალა, მისი განმარტებანი და ახსნანი საგანგებოთ შველის მკითხველს ტექსტის შეგნებას და საქართველოს ეროვნული მეურნეობის თავისებურების გაცნობას.

ვიმეორებთ, ჯერ-ჯერობით მოცემულია საქართველოს ტერიტორიის და მოსახლეობის აღწერა. ერთობ სასურველია, რომ პატივცემულმა ავტორმა შემდეგი ტომებიც მალე გვაჩუქოს და მით ჩვენს ახალგაზდობას უძღვას სახელმძღვანელონი, რომელნიც ყველას გაუადვილებს ჩვენი სამშობლოს ეკონომიკის შესწავლას.

ეს პირველი წიგნი შეიცავს 188 გვერდს, იგი ლამაზად არის გამოცემული, კარგის შრიფტით და კარგს ქაღალდზედ. წიგნს დართული აქვს ვრცელი ბიბლიოგრაფია და საუცხოვოდ შესრულებული «საქართველოს სქემატიური პოლიტიკური რუკა».

ფასი 10 ფრანკი, თვით ჩვენ ემიგრანტულ ყოფაშიც არავის ეჩვენება ძვირი.

გულმოდგინებით ურჩევდით ჩვენს ახალგაზდობას და ყველასაც, ვისაც თვისი სამშობლოს ახლოდ გაცნობა ეხალისება, შეიძინონ ეს წიგნი და შიგ ხშირად ჩაიხედონ ხალმე.

ბ. ქ.

უკრაინელთა გაერთიანება

ორ წელზე მეტია, რაც პრალაში დაიწყო მუშაობა სრულიად უკრაინის ეროვნული კონგრესის მოწვევის ნიადაგის მოსამზადებლად. ამასთან ერთად ნდებოდა გაერთიანება ცალ-ცალკე გამდგარ-გამომდგარი უკრაინელების პარტიების, ჯგუფების, გაერთიანების და სხვა. წელიწადზე მეტია რაც მოხდა შეთანხმება და დაახლოვება ერთ კლუბში გაერთიანებით უკრაინის ს. დ. და ეს-ერ. დელეგაციების საზღვარ გარეთ. მთელი წლების განმავლობაში ერთმანეთს არ ეკარებოდნენ, ჩხუბობდნენ, აქიპებდნენ. ესლა ძმურათ ერთათ მუშაობენ ეროვნულ ნიადაგზე. შეიქნა საკმაო მნიშვნელოვანი კოალიცია, გაფანტულ-გამოფანტულმა ხალხმა მოახა თავისი ბუდე, რიცხვი გაიზარდა, ესლა უკვე ძალა არის. ამას მიბაძეს სხვებმაც. მოხდა შერიგება-შემორიგება. პროფ. გრუშევსკის პანაშვიდზე კი მოხდა მეტად მნიშვნელოვანი დემონსტრაცია: დაარსდა კომიტეტი, სადაც შევიდნენ ყველა წინად გაბუტული პარტიები და პიროვნებები. ყველას წარმომადგენელი იყო პრეზიდენტში, ყველას წარმომადგენელი იყო მოლაპარაკეთ. ამან თავი მოუყარა აქ უკრაინელების დიდ უმრავლესობას (გარდა ფაშისტებისა). გამოირკვა, რომ დაახლოებისთვის დიდათ არის ნიადაგი მომზადებული. გასულ წელს დეკემბრის 24-28 ღეოვში შესდგა კონფერენცია უკრაინის შვიდი პარტიის წარმომადგენლების: უკრ. ეროვნ.-დემოკრ. პ., სოც.-დემ, რადიკ. სოც.—გალიციიდან, უკრ. რადიკ. დემოკრ. (პარტია ლევიცკის, შულგინის), სოც.—დემ., ეს-ერ. და სხვა.—დიდი უკრაინიდან. იქ გადაწყდა სრულიად უკრაინის კონგრესის მოწვევა და აირჩიეს მომწვევი კომიტეტი. პრალაში დაბრუნებულებმა შეერთებულად გაუკეთეს თავისიანებს მოხსენება. აქ ყველა პარტია გაერთიანებულია (ფაშისტების გამოკლებით).

ლვოვში კონფერენციის წევრებს გაუმართეს ბანკეტი და დიდი ხმაურობაც გამოიწვია იქ და აქაც. კონგრესის მოწვევას ფიქრობენ ა. წ. სექტემბერში, ბელგრადში.

ერთი უკრაინ. გაზეთი სწერს: «სრულიად უკრაინის ეროვნული კონგრესი, რომელსაც აქვს დიდი მორალური და მატერიალური შესაძლებლობა ყველა უკრაინელის მობილიზაციისა მსოფლიოში, აძლევს მათ (უკრაინელებს) საშუალებას, მოახდინონ რეალიზაცია იმ მისწრაფებების, რომლებიც დღემდის წარმოადგენდა ფანტასტურ პლანებს და პერსპექტივებს. ... სიტყვა ეკუთვნის მომწვევ კომიტეტს, რომელმაც ისე უნდა მოაწყოს ეს კონგრესი, რომ ის მართლაც გახდეს დიდი, ძლიერი ეროვნული ყრილობა, რომლის დროშის ქვეშ მორჩილებით დასდგება მთელი უკრაინის ხალხი». პოლნეთის გაზეთი სწერს: «უკრაინის პოლიტიკოსები მოელიან ახლო მომავალში რაღაც დიდ ამბებს საბჭოთა კავშირში; უკრაინელები ჩქარი ტემპით ცთილობენ სრუ-

ლიად უკრაინის ეროვნული ყრილობის მოწვევას, რომელიც იქნება ერთგვარი პარლამენტი, რომლიდანაც გამოვა აღმსრულებელი ძალა, მაწარმოებელი საერთო ეროვნული პოლიტიკის; დღევანდელი ანტიკის და პარტიკულიარიზმის მაგიერ დაიწყება პოლიტიკა რეალური, ავტორიტეტული».

საქართველოს ამბები (გაზეთებიდან)

ტფილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში არსებულ რუსთველის სახელობის ინსტიტუტის პრეზიდენტმა დაამტკიცა გეგმა «ვეფხის ტყაოსნის» და მასთან დაკავშირებულ ნაწარმოებთა გამოცემის. გამოცემა განზრახულია ათ ტომად: 1) სრული ტექსტი ვახტანგისეულ ან ერთ-ერთ სხვა ვარიანტისა, 2) დადგენილი ტექსტი ვ. ტყაოსნისა, რომლის რედაქციაში მონაწილეობას მიიღებენ ყველა ცნობილი რუსთველისტები, 3) ვეფხის ტყაოსნის დამატებანი და გაგრძელებანი, 4) ტექსტის კომენტარიები, 5) კონკორდანსი და ინდექსი, 6) ვეფხის ტყაოსანი სახალხო სიტყვიერებაში, 7) ვ. ტყაოსნის ანალიტიური ბიბლიოგრაფია რუსთველის მიმბაძველთა და მიმდევართა შესახებ, 8) ვ. ტყაოსანი მხატვრობაში, 9) ფაქსიმილე მე-17 საუკ. ერთ ერთ მხატვრულ ხელნაწერისა და 10) შედეგები რუსთველის შემოქმედების გამოკვლევათა.

განზრახულია აგრეთვე მოწყობა მთელ რიგ მოხსენების რუსთველის შესახებ პ. ინგვროვსას, ა. ბარამიძის, შ. ნუტუბიძის, ი. აბულაძის, გ. ქიქოძის, ვ. ბერიძის, შ. ამირანაშვილის, კ. კეკელიძის, კ. ჭიჭინაძის, ა. შანიძის, ს. კაკაბაძის და სხ. მონაწილეობით.

— ტფილისის უნივერსიტეტში ამ ქამად 4.921 სტუდენტია (ვაჟი—3.400, ქალი 1.521); ამ რიცხვში კომ. პ. წევრია 750 და კომკავშირელი 2500. პროფესორ-მასწავლებელთა შემადგენლობა ასეთია: პროფესორი—69 (კომ. პარტიის წევრი 16), დოცენტი 62 (კომ. პარტიის წევრი 25, კომკავშირელი 25), ასისტენტი 92 და ასპირანტი 87. (გაზ. «კომუნ».)

— ტფილისში ამ ქამად 429.470 მცხოვრებია.

წიკილი რედაქციის მიმართ

სატენდ რედაქტორ!

ნება მომეცით თქვენი გაზეთის საშუალებით უღრმესი მადლობა მოვახსენო ყველა იმანთ, რომელთაც კეთილ ინებებს და თანაგრძნობა გამოამიცხადეს შორეულ სამშობლოში საყვარელი დედის, პელაგისა დაკარგვის გამო.

ანტონ ქლდჟელიანი.